

STUDENTŲ
MOKSLINĖ PRAKTIKA
2012

KONFERENCIJOS PRANEŠIMŲ SANTRAUKOS

I dalis

Lietuvos
mokslo
taryba

Studentų mokslinė praktika 2012

KONFERENCIJOS PRANEŠIMŲ SANTRAUKOS

I DALIS

VILNIUS
2012

Lietuvos mokslo taryba

Projekto *Studentų mokslinės veiklos skatinimas* leidinys
Projektą bendrai finansuoja Lietuvos Respublika ir Europos Sąjunga

ISBN 978-9955-786-78-8

TURINYS

HUMANITARINIAI MOKSLAI

1. S. Brusokaitė. ELEKTRONINIO MOKYMO SI SRITIES SĄVOKŲ TYRIMAS.....	7
2. G. Jasiūnienė. SENŪJŲ IR NAUJŪJŲ KURŠIŲ NERIJOS GYVENTOJŲ SANTYKIAI 1948–1960 m. (2012 m. ekspedicijos analizė)	10
3. A. Jaskelevičius. ANTIKINIŲ IR BIBLINIŲ TIKRINIŲ VARDŲ LIETUVINIMAS	13
4. I. Jonikaitė. LIETUVIŠKOS KNYGOS KELIAS: NUO KARALIAUČIAUS IKI POZNANĖS	14
5. G. Komarovska. VIDEOINFOGRAFIKOS PROJEKTAS „BALSUOKIME ATSAKINGAI 2012-ųjų SEIMO RINKIMUOSE“	16
6. V. Lakštauskienė. ŽALIOS ARCHITEKTŪROS PROJEKTAVIMO SPRENDIMAI RENGIANČIUS DAUGIABUČIŲ RENOVACIJOS PROJEKTUS EUROPOS ĮGYVENDINTŲ PROJEKTŲ PAVYZDŽIU	18
7. S. Mačėnaitė. INTONACIJOS SAVYBIŲ ANALIZĖ TVIRTINAMOSIOSE FRAZĖSE.....	20
8. E. Tičkutė. VILHELMO STOROSTOS-VYDŪNO LAIŠKAI KLAIPĖDOS UNIVERSITETO BIBLIOTEKOS KAZIO PEMKAUS FONDE.....	24
9. M. Untulytė. SENŪJŲ LAUKŲ TYRIMAI.....	26
10. A. Vaiginytė. LOTYNIŠKOSIOS LDK LITERATŪROS SKAITMENINIMO DARBAI BEI SU JAIS SUSIJUSIOS PROBLEMOS.....	28
11. J. Valeikaitė. PROGRAMŲ LIETUVINIMO KOKYBĖS ANALIZĖ IR BŪDAI JAI GERINTI.....	30

SOCIALINIAI MOKSLAI

12. J. Kiudytė. VISUOMENĖS SUBJEKTYVIOJI GEROVĖ EUROPOS VALSTYBIŲ KONTEKSTE.....	35
13. G. Maceikaitė. INFORMATIKOS VARŽYBOS PRADINUKAMS.....	39
14. V. Miliauskaitė. MERGAIČIŲ DALYVAVIMAS INFORMATIKOS OLIMPIADOJE „BEBRAS“	42
15. D. Naujokaitė. ENERGETINIO SAUGUMO DISKURSAI VIEŠOJOJE ERDVĖJE: ARBA KAS BENDRO TARP ENERGETINIO SAUGUMO IR KALEIDOSKOPO?	45
16. K. Nedzveckas. STUDENTŲ MIEGO KOKYBĖS VEIKSNIAI IR SĄSAJOS SU SUBJEKTYVIA GEROVE	48
17. J. Uždavinytė. SAVANORIŠKŲ INSTRUMENTŲ DIEGIMAS LIETUVOJE	53
18. R. Užupytė. LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO NARIŲ BALSAVIMŲ TYRIMAS PASITELKIANČIUS SOCIALINIŲ TINKLŲ ANALIZĖ: TINKLO KONSTRAVIMO PARAMETRŲ ĮTAKA	56
19. A. Valiūnaitė. LANKSTESNIŲ STUDIJŲ, ATSIŽVELGIANT Į STUDENTŲ POREIKIUS SAMPRATA.....	59
20. R. Vasiliauskaitė. DARBUOTOJŲ TAPATUMO IR TAPATINIMOSI SU ORGANIZACIJA SVARBA PASITIKĖJIMUI ORGANIZACIJA	61

HUMANITARINIAI MOKSLAI

ELEKTRONINIO MOKYMOSI SRITIES SĄVOKŲ TYRIMAS

S. Brusokaitė, Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos fakultetas

T. Jevsikova, Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos fakultetas

Pastaruoju metu įžengėme į naują vystymosi etapą, vadinamą informacinės visuomenės kūrimusi. Informacinė visuomenė – tai atvira, išsilavinusi ir nuolat besimokanti visuomenė, kurios nariai visose veiklos srityse efektyviai naudojami informacinėmis ir komunikacinėmis technologijomis (IKT) [1]. Lietuvoje ir jos švietime šiuo metu vyksta intensyvus IKT diegimas ir plėtra. Šiame kontekste iškyla tokios sąvokos kaip nuotolinis, virtualusis ar elektroninis mokymasis. Elektroninis mokymasis – tai pakankamai naujas fenomenas, greitai ir plačiai plintantis visose švietimo srityse. Jis sudaro sąlygas norintiems mokytis patogiu metu, patogioje vietoje ir kiekvienam priimtiniu tempu. Elektroninis mokymasis pamažu vis giliau leidžia savo šaknis ir bando įsitvirtinti Lietuvos švietimo padangėje, o tai reiškia, kad el. mokymosi srities sąvokų vartojimas išėina už švietimo ir IKT specialistų rato ribų, jomis pradeda operuoti plati visuomenė. Todėl labai svarbu užtikrinti el. mokymosi srities sąvokų neprieštaringumą ir aiškumą.

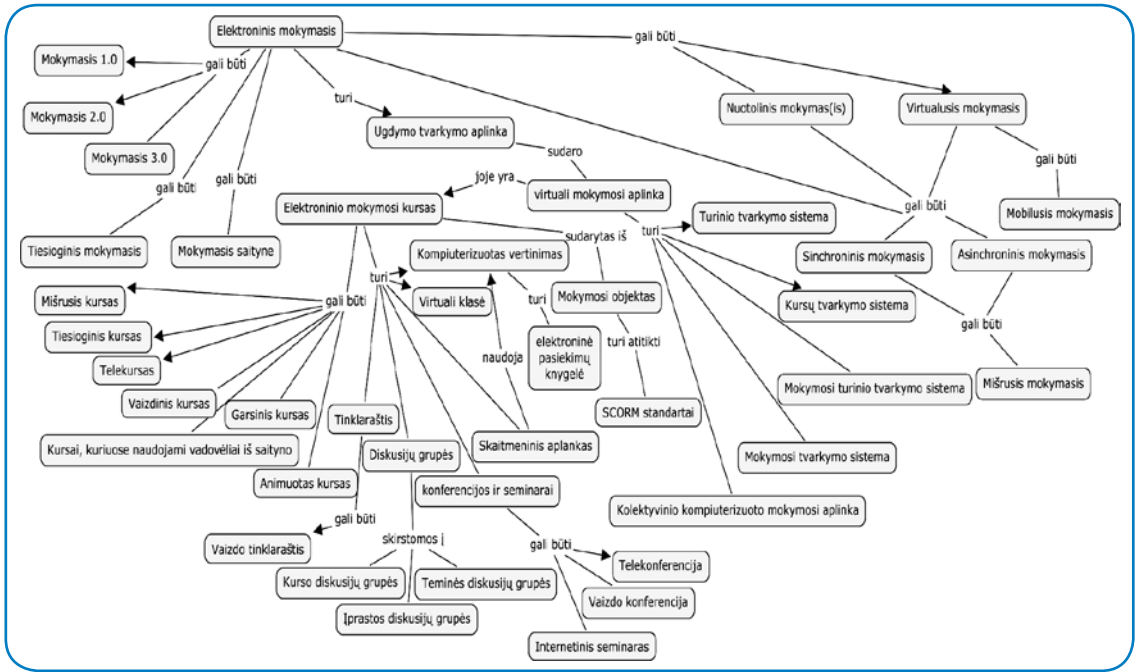
Galime pastebėti, kad neretai susiduriama su problema, kuomet net tokios dažnai vartojamos sąvokos kaip nuotolinis ar elektroninis mokymasis suprantamos kaip tą pačią reikšmę turinčios. Tuo tenka įsitikinti nagrinėjant apibrėžtis, pateiktas skirtinguose literatūros šaltiniuose, pvz., [2, 4]. Šiuo darbu buvo mėginta rasti atsakymus į panašius klausimus, nagrinėjant įvairias el. mokymosi sąvokas. Sąvokų buvo ieškoma vienos didžiausių tarptautinių elektroninio mokymosi konferencijų ECEL mokslo darbuose [3] ir kituose naujausiuose moksliniuose straipsniuose, žodynuose [2]. Siekiant nustatyti, kaip ta pati sąvoka suprantama skirtinguose literatūros šaltiniuose ar visuomenėje, buvo ieškoma apibrėžčių ne tik moksliniuose darbuose, žodynuose, tačiau ir interneto tinklalapiuose. Lyginant jas tarpusavyje tik dar kartą buvo įrodyta, jog kai kurios skirtingos sąvokos turi labai panašias apibrėžtis ir yra suprantamos vienodai.

Dar viena problema, kuri paaiškėjo atlikto tyrimo metu, – tos pačios sąvokos skirtingos interpretacijos. Pastebėta, kad yra tokių apibrėžčių, kurias angliškuose ir lietuviškuose šaltiniuose aprašo skirtingai. Kaip pavyzdį galima pateikti mišriojo mokymosi sampratą. Lietuviškuose šaltiniuose mišriuoju dažniausiai įvardijamas toks mokymasis, kuriame derinamas sinchroninis, vykstantis tuo pat metu, ir asinchroninis, vykstantis skirtingais laiko momentais, mokymasis. Beje angliškuose šaltiniuose mišriuoju vadinamas toks mokymasis, kuomet į tradicinį mokymąsi klasėse įjungiamos kompiuterinės

užduotys arba kuris apima tiek tradicinį mokymąsi klasėse, tiek nuotolinį mokymąsi, kada mokinytis ir mokytojas yra atskirti laiko ar vietos. Tad angliškai šaltiniai akcentuoja įvairialypės veiklos ar skirtingų užduočių ar net vietų apjungimą. Lietuvoje išskiriamas mokymasis vykstantis vienodais ir atskirais laiko momentais. Ir tai tik vienas iš pavyzdžių, kuris iliustruoja tokius neatitikimus.

Bene daugiausia neaiškumų ir klausimų atsirado, kai buvo imta nagrinėti ne tik sąvokų apibrėžtis, bet ir jų tarpusavio ryšius. Ar iš vienos apibrėžties gali išplaukti kita? Ar jos turi bendrą ryšį? Jei turi, tai kokie ryšiai jas sieja? Kaip jos priklauso viena nuo kitos? Atsakymus į tokius klausimus buvo bandyta rasti braižant žemiau pateiktą sąvokų žemėlapią (1 pav.). Joje pateikta tik dalis sąvokų, kurios buvo tirtos šiame darbe. Tačiau jų ryšiai nėra paprasti ir vienareikšmiai. Čia pateikiame vieną iš galimų sąvokų žemėlapių variantų, kuris yra mokslinių šaltinių nagrinėjimo, sisteminimo, diskusijų ir svarstymų Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos instituto Informatikos metodologijos skyriaus seminare rezultatas.

1 pav. Elektroninio mokymosi sąvokų žemėlapis

Šiame darbe buvo ne tik renkama informacija apie elektroninio mokymosi srities sąvokas. Kartu buvo mėginta atskleisti keletą terminijos problemų bei bandyta jas spręsti, siūlyti savas alternatyvas. Buvo nustatyta, kad tos pačios sąvokos apibrėžtis skirtinguose literatūros šaltiniuose gali išryškinti skirtingas to paties dalyko ypatybes. Tad rasti

tinkamiausią ir tiksliausią apibrėžtį gali pasirodyti nelengva. Tai nėra nustatoma vienareikšmiškai ir sprendimas dažniausiai prieinamas tik po ilgų diskusijų, nagrinėjant įvairius literatūros šaltinius. Tačiau tyrimo metu buvo pastebėta, jog angliškoje ir lietuviškoje literatūroje tos pačios sąvokos samprata irgi gali skirtis. Tad galima daryti prielaidą, kad apibrėžtis gali priklausyti ir nuo valstybės, kurioje ji buvo suformuota. Kita vertus, tie patys požymiai gali būti priskiriami kelioms skirtingoms sąvokoms. Tokiu atveju tenka rinkti pačius būdingiausius ir svarbiausius, labiausiai sąvoką iš kitų išskiriančius požymius. Iš sąvokų apibrėžčių paaikšėjo, jog kai kurių jų samprata bėgant metams keitėsi. Pamažu buvo priskirtos naujos savybės, kurios negalėjo egzistuoti vos atsiradus terminui. Nuolat keičiantis ir tobulėjant technologijoms, keičiasi ir elektroninio mokymosi suvokimas. Tad kartu kinta ir su juo susijusių sąvokų apibrėžtys.

Literatūra

- [1] Lietuvos Respublikos Vyriausybė. *Lietuvos informacinės visuomenės plėtros 2011–2019 metų programa*. 2011, http://www.epaveldas.lt/documents/10165/19809/IVPK_2011-2019.pdf [žiūrėta 2012-09-20].
- [2] *Lietuvos Respublikos terminų bankas*, <http://terminai.vlkk.lt/> [žiūrėta 2012-09-20].
- [3] Escudeiro, P. (Ed.) *Proceeding of the 9th European Conference on e-Learning*. Vol. 1–2, Academic Publishing Limited Reading, 2010.
- [4] Butkevičienė, E., Rutkauskienė, D., Daukilas, S., Gudonienė, D., Mušankovienė, V. E. *Mokymosi ypatybių švietimo sektoriuose studija*. Kaunas, 2008, http://www.lvu.lt/cms/files/liedm/resources/3010_E._mokymosi_ypatybiu_svietimo_sektoriuose_studija.pdf [žiūrėta 2012-09-20].

SENŪJŲ IR NAUJŪJŲ KURŠIŲ NERIJOS GYVENTOJŲ SANTYKIAI 1948–1960 m. (2012 m. ekspedicijos analizė)

G. Jasiūnienė, Šiaulių universitetas

D. Kiseliūnaitė, Klaipėdos universitetas

Kuršių nerija – Lietuvos regionas, nuo seno garsėjantis savo ypatinga gamta, įdomia istorija, daugiakultūriška ir daugiakalbe bendruomene. Ši teritorija pasižymi išskirtiniu savo išsidėstymu tarp jūros ir marių. Istorikė Nijolė Strakauskaitė teigia, kad būtent šis geografinis veiksnys nuo seno įtakojo žmonių apsigyvenimą Kuršių nerijoje. Pranešime siekiama išanalizuoti senųjų ir naujųjų Kuršių nerijos gyventojų santykius 1948–1960 m. Darbe remiamasi 2012 m. liepos–rugsėjo mėnesiais vykusios ekspedicijos rezultatais. Šiai ekspedicijai vadovavo Klaipėdos universiteto profesorė Dalia Kiseliūnaitė.

Nagrinėjant šią temą reikėtų pradėti nuo to, kad šio regiono gyventojų istorija pradėta analizuoti gana vėlai tik XIX a. Rasti duomenys, mokslinių tyrimų rezultatai tik fragmentiškai pasakoja apie tuos žmones, kurie čia gyveno. Tikėtina, kad viena iš baltų genčių – kuršiai nuo seno gyveno Kuršių nerijoje. XIII–XIV a. į šią teritoriją prasidėjo Ordino invazija, naujų gyventojų – vokiečių kėlimasis. XV–XVI amžių sankirtoje Kuršių nerijoje apsigyveno kuršininkai, kurių tarmės pagrindas buvo latviškas [1]. Jau XVI a. regione buvo šnekama trimis kalbomis: lietuviškai, latviškai ir vokiškai. Tokius duomenis patvirtina A. Bezzbergerio 1596 m. Kuncų bažnyčios ataskaitoje rasti minimi šių trijų kalbų asmenvardžiai [2]. Pažymėtina, kad šiame regione iki Antrojo pasaulinio karo pabaigos gyveno daugiakultūriška bendruomenė – čia buvo vokiečių, kuršių ir lietuvių. Būtent kuršininkai tapo ryškiausiai nerijos etninio savitumo reprezentatoriais. Kuršininkai buvo žvejai, kurie savo burinėmis valtimis – kurėnais žvejojė šalia esančiose mariose. Ilgą laikotarpį Vokietijai priklausiusi Kuršių nerija 1923 m. buvo prijungta prie Lietuvos Respublikos. Kuršių nerijos atkarpa nuo Nidos iki Smiltynės tapo Lietuvos Respublikos dalimi autonominio Klaipėdos krašto sudėtyje. Dalis Kuršių nerijos žmonių tapo Vokietijos, o dalis – Lietuvos piliečiais. N. Strakauskaitė teigia, kad 1944 metų vasara Kuršių nerijai tapo lemtinga, kadangi artėjant karo frontui visi vietiniai gyventojai buvo priversti pasitraukti į Vokietijos gilumą ir dauguma jų čia nebesugrįžo [3]. Tokiu būdu suskilo šio regiono bendruomenė.

Pažymėtina, kad Antrojo pasaulinio karo metu iš Kuršių nerijos išvykus daugumai vietinių kuršių, šiam kraštui reikėjo naujų žmonių, kurie čia gyventų, dirbtų, kurtų šeimas. Analizuojamuoju laikotarpiu (1948–1960) Kuršių nerija, kaip ir visa Lietuva, priklausė Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjungai. Valdžia nutarė kviesiti žmones kurtis Kuršių nerijoje. Tokiu būdu šioje teritorijoje, nagrinėjamu laikotarpiu, gyveno ne tik maža dalis senųjų gyventojų – kuršių, tačiau atvyko lietuvių ir rusų. Dauguma atvykėlių apsigyveno išvykusių kuršių namuose. Pažymėtina, kad rusai Kuršių nerijoje užėmė gana aukštą pareigų, dirbo įvairiais valdininkais, daugiausia žuvies kontoroje. Atvykę lietuviai labai retai ūkininkaudavo, retas kuris turėjo didelę daržą, naminių gyvulių. Ūkininkauti iš žemyninės dalies atvykusiems gyventojams trukdė skurdi šio regiono gamta. Todėl atvykėliai turėdavo dirbti įvairius kitus darbus. Tyrime dalyvavęs I. L. Nidoje dirbo girininku, o kitas dalyvis L. L. Nidoje buvo vairuotoju. Taip pat atvykėliai ypatingai vyrai pradėdavo žvejoti, dirbti žvejybos ūkyje. Nemokėjusius žvejoti šio amato mokė likę vietiniai kuršiai. Svarbu paminėti, kad rusų valdžia kiekvienoje Kuršių nerijos gyvenvietėje buvo įsakiusi palikti po vieną žvejų kuršių šeimą, kuri apmokytų atvykėlius žvejybos amato. Pavyzdžiui, Pervalkoje ir Preiloje liko po vieną kuršių žvejų Jakait šeimą, Nidoje – Engeliën.

Kuršiai atvykėliams buvo ne tik mokytojais ir pagalbininkais, tačiau labai dažnai atvykusieji su vietiniais susidraugaudavo, netgi kartais susituokdavo. Pavyzdžiui, kuršis Hainsas Jakait vedė žemaitę Ireną. Tyrime dalyvavusi Preiloje gyvenanti A. G. prisimena itin šiltus santykius su vietine kurše Marija Jakait. Moterys buvo tikros draugės dalindavosi džiaugsmis ir vargais, sveikindavo viena kitą per šventes, dovanodavo dovanas. Tyrimo dalyvis I. L. ilgą laiką bičiuliavosi su kurše girininke Marta Šmit. Bendravimas tęsėsi ir moteriai išvykus į Vokietiją. Kita vertus, nors kuršiai su naujaisiais gyventojais sutarė gana gerai, tačiau jie vis dėlto stengėsi atsiskirti nuo atvykėlių. Senieji kuršiai išlaikė senas žvejybos, ypatingai stintų žvejybos „bumbinimo“, žuvies rūkymo, varnų gaudymo tradicijas. Kuršiai dažniausiai žvejybos metu stengėsi kalbėti kuršiškai, šios kalbos atvykėliai nesuprato. Taip pat senuosius bei naujuosius gyventojus skyrė ir religijos reikalai, kadangi kuršiai buvo liuteronai, o atvykėliai – dažniausiai krikščionys. Tačiau didesnių problemų dėl skirtingų religijų tarp šių gyventojų neprisimenama. Nors tarp senųjų ir naujųjų gyventojų vyko gana glaudus ir draugiškas bendravimas, tačiau tyrimo dalyvė A. G. artimai bendravusi su kuršiu Hainsu Jakait, prisimena jo pasakymą „Atkėlė čia tuos šlamštus lietuvius, reikalingi jie čia mums.“ Iš tyrimo dalyvių pasakojimų darosi aišku, kad labai dažnai vietiniai kuršiai Kuršių nerijoje norėjo gyventi vieni, jiems atvykėliai visada buvo ir liko atvykėliais.

Apibendrinant būtina pažymėti, kad Kuršių nerijoje 1948–1960 m. gyveno likusi maža vietinių kuršių dalis bei atvykėliai rusai ir daugiausia lietuviai. Iš ekspedicijos metu surinktos medžiagos darosi aišku, kad nors santykiai tarp senųjų ir naujųjų gy-

ventojų buvo gana draugiški, tačiau visada išliko atskirtis. Šis regionas tapo erdve, kurioje formavosi santykiai, išreiškiami principu „mes – savi, jie – svetimi“.

Literatūra

- [1] Strakauskaitė, N. *Kuršių nerija – Europos pašto kelias*, S. Jokužio leidykla-spaustuvė, Klaipėda, 2001, p. 112.
- [2] Kiseliūnaitė, D., Simutytė, L. *Kuršių Nerijos vietovių vardai. Orts – und flurnamen auf der Kurischen Nehrung*, Klaipėdos universiteto leidykla, Klaipėda, 2005, p. 212.
- [3] Strakauskaitė N. *Pažinkime Neringą. Istorija*, internetinė prieiga <http://www.visitneringa.com>, [žiūrėta 2012-07-29].

ANTIKINIŲ IR BIBLINIŲ TIKRINIŲ VARDŲ LIETUVINIMAS

A. Jaskievičius, Vilniaus universitetas

dr. A. Kučinskienė, Vilniaus universitetas

Prof. Jono Dumčiaus disertacija „Antikinių tikrinių vardų lietuvinimas“ buvo bandymas atsakyti į klausimą, kaip nuo pat lietuviškosios raštijos pradžios buvo rašomi antikiniai ir bibliniai vardai.

Disertacijoje apžvelgiama, kokie tikriniai vardai laikytini antikiniai, pateikiama antikinių vardų rašymo Graikijoje, Romoje ir kituose Europos kraštuose skirtingais laikotarpiais istorija. Mėginama ieškoti tam tikrų dėsningumų. Nemaža disertacijos dalis skirta antikinių ir biblinių vardų lietuvių raštijoje klausimui. Antikinių tikrinių vardų lietuvinimo tradicija neišvengiamai susijusi su krikščionybe. Pirmieji tikriniai vardai buvo krikščionių asmenvardžiai ir geografiniai Palestinos bei gretimų kraštų pavadinimai. Vis dėlto pirmuosius krikščioniškus vardus lietuviai gavo ne tiesiogiai iš romanų kalbų, bet per lenkų kalbą. Perėmę tuos prievarta primestus antikinius tikrinius vardus lietuviai juos perdirbo savaip, pagal lietuvių kalbos fonetinius dėsnius. Tie vardai yra savotiški hibridai: mat pirmiausia lenkai juos pakeitė pagal savo kalbos fonetinius dėsnius, o paskui ir lietuviai, sulietuvindami juos, pritaikė savo kalbai. Taigi pirmųjų antikinių vardų, patekusių į lietuvių kalbą, sluoksnis yra polonizuotas – jų originalai yra ne lotyniški, tariami pagal viduramžių lotynų kalbos ištarimo tradiciją, o lenkiški ir tik lenkiškų vardų originalai yra lotyniški-viduramžiški. Profesorius surašė kone visus lietuvių raštuose pasitaikančius antikinius ir biblinius vardus, apžvelgdamas jų lietuvinimo praktiką. Ankstesnės SM praktikos metu didžioji dalis Dumčiaus disertacijoje surinktų vardyno duomenų buvo suskaitmeninta, laikantis tam tikros klasifikacijos. Mano užduotis buvo atlikti sekantį tyrimo etapą, rengiant duomenis būsimai vardyno elektroninei duomenų bazei: surasti antikinių ir biblinių vardų, aptariamų minėtoje disertacijoje, lotyniškuosius ir graikiškuosius atitikmenis. Jų buvo surasta daugiau nei 8 000. Sulietuvintos antikinių vardų formos dažnai yra stipriai nutolę nuo savo originalų, todėl jų rekonstrukcija pareikalavo nemenkų filologinių žinių. Darbas vertingas tuo, kad leidžia pažvelgti į antikinių ir biblinių vardų lietuvinimo tendencijas įvairiais raštijos kūrimo laikotarpiais. Darbas gali būti tęsiamas, mat graikiškų ir lotyniškų tikrinių vardų rašymo praktika XX a. stipriai keičiasi (nuo tarpukario Lietuvos tradicijos, labiau orientuotos į originalą, iki mažiau originalo prisilaikančios sovietinės).

LIETUVIŠKOS KNYGOS KELIAS: NUO KARALIAUČIAUS IKI POZNANĖS

I. Jonikaitė, Klaipėdos universitetas

Ž. Sidabraitė, Klaipėdos universitetas

Karaliaučiaus universiteto Lietuvių kalbos seminaras buvo įkurtas 1718 m. Prūsijos karaliaus Frydricho Vilhelmo I. Šio seminaro įsteigimo tikslas – mokyti kunigus lietuvių kalbos, kad jie galėtų rūpintis žmonių religiniu mokymu ir švietimu vietine kalba Prūsijos lietuviškojoje dalyje. Lietuvių kalbos seminaras darė didelę įtaką lietuvių raštijos plėtotei ir lietuvių kalbos ugdymui. Seminarą lankę studentai leido lietuviškas knygas ir laikraščius, įsitraukė į kultūrinį gyvenimą. Tokiu būdu skatino lietuvių kalbos gyvybingumą. Seminaras per savo gyvavimo laikotarpį susidūrė su mokymo priemonių bei profesionalių mokytojų trūkumu, finansinėmis problemomis. 1936–1937 m. Lietuvių kalbos seminaras buvo perkeltas į Baltų ir slavų seminarą. Seminaras galutinai žlugo 1944 m., nes dėl karo buvo uždarytas Karaliaučiaus universitetas.

Seminaro biblioteka ėmė klestėti vadovaujant M. L. Rėzai. Biblioteka praturtėjo naujomis knygomis. Biblioteka knygas kaupė tam, kad studijuojantieji Lietuvių kalbos seminare turėtų iš ko mokytis. Knygų, iš kurių mokėsi studentai, tematika buvo religinė, kalbotyros, grožinė, tautosakinė ir pan. Buvo mokomasi iš K. G. Milkaus, M. L. Rėzos, K. Donelaičio, J. Bretkūno, D. Kleino, P. Ruigio, F. Kuršaičio ir kt. autorių knygų. Bibliotekos problema buvo ta, kad nebuvo nuolatinio finansavimo šaltinio, ji buvo skurdesnė už greta veikusio Lenkų kalbos seminaro biblioteką. Reikia manyti, kad įkurtasis Baltų ir slavų seminaras išsaugojo sukauptos Lietuvių kalbos seminaro bibliotekos knygas.

Šių metų vasaros studentų mokslinės praktikos metu tyrinėtų nekatalogizuotų knygų, kurios buvo rastos Poznanės universiteto (Lenkija) bibliotekos rūsyje, informacija parodė, kad dalį knygų Lietuvių kalbos seminaras (tapęs Baltų ir slavų seminaru) perėmė iš Lietuvių literatūrinės draugijos (veikusios 1879–1923 m. Tilžėje). Tokią išvadą galima daryti dėl to, kad praktikos metu tyrinėtos knygos buvo pažymėtos Baltų ir slavų seminaro (Baltisch-Slavisches Seminar a. d. Albertos Universität Kbg. Pr. (keturkampis) arba Baltisch-Slavisches Seminar a. d. Albertos Universität Königsberg/Pr. (apskritas) ir Lietuvių literatūrinės draugijos (Litauische litterarische Gesellschaft 1879 (apskritas) antspaudais. Lietuvių literatūrinė draugija pirmąsias knygas gavo iš *Tilžės lietuvių ratelio*, o po žlugimo knygas perėmė Karaliaučiaus universitetas. Iš antspaudų matyti, kad draugijos knygos atiteko Baltų ir slavų seminarui. Iš tyrinėtų 122 knygų, 101 priklausė Baltų ir slavų seminarui, 64 – Lietuvių literatūrinei draugijai. Beje, ne visos

Lietuvių literatūrinės draugijos knygos pažymėtos draugijos antspaudu, kai kurios turi tik draugijos katalogų šifrus. Arba atvirkščiai – pažymėtos draugijos antspaudu, bet neįtrauktos į katalogus. Iš viso rasta 34 knygos, kurios buvo pažymėtos abejais antspaudais. Seniausia knyga (iš tyrinėtos medžiagos), pažymėta Baltų ir slavų seminaro antspaudu, datuojama 1824 m., o Baltų ir slavų seminaro ir Lietuvių literatūrinės draugijos antspaudais – 1844 m. Visos 34 knygos išleistos XIX a. 29 knygos parašytos lietuvių, 4 – vokiečių, 1 – čekų kalba. Knygos daugiausia spausdintos Tilžėje, Vilniuje, Priekulėje, Karaliaučiuje, Klaipėdoje ir kt. Tyrinėta medžiaga parodė, kad yra knygų, kurios buvo laikytos dingusiomis, tačiau jos yra rastos Poznanės universitete.

VIDEOINFOGRAFIKOS PROJEKTAS „BALSUOKIME ATSAKINGAI 2012-ųjų SEIMO RINKIMUOSE“

G. Komarovska (magistrantūros II-as k.)

Vilniaus dailės akademijos Grafinio dizaino katedra

doc. R. Jucaitis, Vilniaus dailės akademijos Grafinio dizaino katedra

Žmonių bendravimas nuo senų laikų yra politikos pagrindas. Dar daugiau kaip prieš 2000 metų Aristotelis pripažino natūralią giminystę tarp politikos ir komunikacijos. „Politikoje“ Aristotelis rašė, kad žmonės yra „politinės būtybės [kurios] vienintelės iš gyvūnų turi kalbėjimo dovaną. Žmogaus kalba padeda įvardinti tai, kas yra naudinga ir tai, kas yra žalinga, taip pat kas teisinga, ir kas neteisinga“ [1].

Neatsiejama nuo politikos yra ir žiniasklaida. Nuo senovės agitatoriai dalindavo lankstinukus, laikraščius, knygas skleisti politines, filosofines idėjas. Viešasis kalbėjimas buvo ir yra pagrindinis sėkmės ir populiarumo visuomenėje ginklas. Politinius rinkimus nuolat lydi skambios laikraščių antraštės, reklamos, šūkiai, politiniai TV debatai, o atsiradus internetui, diskursas perkeltas ir į šią – demokratiškiausią – medijos terpę. Internetas, socialiniai tinklai, tinklaraščiai perima pagrindinį informacijos pateikimo ir gavimo srautą.

Kurdami projekto videoinfografiką (1 pav.) siekėme paakinti rinkėjus būti atsakingais ir reikliais, atidžiais ir motyvuotais. Šis projektas nebuvo inicijuotas jokios partijos ir jokio visuomeninio judėjimo, tai – bandymas paskatinti rinkėjus blaiviai vertinti situaciją ir aktyviai pareikšti savo nuomonę.

Pagrindinė filmo idėja – rinkėją pristatyti kaip darbdavį. Seimo nariai prisiekia dirbti Lietuvos, t. y. mūsų visų (ne savo finansinių rėmėjų) labui. Jie renkami tam, kad atstovautų tautos, bet ne siauros žmonių grupės, interesus. Seimo nariai išlaikomi mokesčių mokėtojų, bet labai dažnai tai užmirštame. Todėl visa idėja specialiai yra pasukta šiuo kampu – mes esame darbdaviai ir turime atsakingai rinktis savo darbuotojus.

Projekto eigoje buvo atliktas tyrimas, surinkti duomenys ir faktai apie Lietuvos Seimą. Visa surinkta medžiaga buvo suskaidyta į trumpus pranešimus. Siekta įtaigios, lakiškos ir šiuolaikiškos videoinfografinės plastikos, logiško ir nuoseklaus naratyvo. Projekto viešinimui buvo pasirinkti populiariausi informacinės sklaidos kanalai – socialiniai tinklai, tokie kaip *Facebook*, *Youtube* ir *Twitter*.

Rezultatai. Vasaros praktikos tema leido labiau pagilinti socialines komunikacijos specifikos žinias, įgyti naujų kūrybingų-techninių įgūdžių judančios grafikos srityje. Tikimės, kad įgyvendintas projektas padės visuomenei atidžiau pažiūrėti į savo konstitucinę

teisę ir ja atsakingai naudotis. Su projektu galima susipažinti *Youtube* tinklalapyje: <http://youtu.be/4PcJ3E2d7AY>. Spalio 3-ai dienai filmas peržiūrėtas virš 14 tūkstančių kartų.

1 pav. Videokadruotė

Literatūra

- [1] Aristotle, *The Politics of Aristotle*, trans. Ernest Barker, Oxford University Press, New York, 1970, 5.

ŽALIOS ARCHITEKTŪROS PROJEKTAVIMO SPRENDIMAI RENGIANČIŲ DAUGIABUČIŲ RENOVACIJOS PROJEKTUS EUROPOS ĮGYVENDINTŲ PROJEKTŲ PAVYZDŽIU

V. Lakštauskienė, Vilniaus Gedimino technikos universitetas

M. Valevičius, Vilniaus Gedimino technikos universitetas

Pastatų modernizacija yra sprendimas siekiant didinti kokybiško būsto fondą – pagerinti pastato estetinę raišką, jo vertę ir gyvenimo kokybę jame, sumažinti išlaidas už šildymą. Lietuvoje įgyvendintų daugiabučių renovacijos projektuose yra tik dalinai pagerinama pastatų būklė. Žaliosios architektūros projektavimo sprendimų taikymas rengiant daugiabučių renovacijos projektus pagerintų ne tik statinių būklę, jų charakteristikas, bet ir sukurtų subalansuotą ir sveiką gyvenamąją aplinką žmogui.

Daugumos Lietuvoje daugiabučių, statytų prieš keletą dešimtmečių, neišsiskiria pastatų architektūrinė raiška, neatitinka šiuolaikinių šilumos izoliacijos reikalavimų, prastai suprojektuotos virtuvės, vonios. Blokų sujungimai padengti neatspariomis drėgmei ir kitiems išorės veiksniams medžiagomis, todėl per sujungimo siūles bėga vanduo, skverbiasi šaltis, pradeda kauptis drėgmė, augti grybelis ar samanės. Dėl prastos grindų konstrukcijos pirmuose daugiabučių aukštuose virš neiššildomų rūšių gyventojai gyvena šaltesnėmis sąlygomis negu kiti. Seni langai nesandarūs – praleidžia drėgmę ir nelaiko šilumos. Daugumos daugiabučių balkonai ir stoginės virš įėjimų yra kritinės būklės ir reikalauja skubaus remonto. Trūksta švorių ir tvarkingų vaikų žaidimo aikštelių, automobilių parkavimo vietų. Namų kiemuose bloga kelių būklė, nėra vietos atliekų rūšiavimo konteineriams.

Lietuvoje atliktų daugiabučių renovacijos projektuose iš pradžių yra įvertinamas namo energinis naudingumas ir parengiamas numatomų atnaujinimo (modernizavimo) priemonių planas. Praktikoje renovuojant daugiabučius ne visur keičiami seni vamzdiniai, elektros instaliacija, langai ir durys, atnaujinamos sutrūkinėjusios grindys, suremontuojama arba naujai įrengiama tinkama ventiliacija. Dažniausiai užtaisomos pažeistos vietos fasaduose, ant stogo ar vidinėse patalpose arba jos apšiltinamos nauja apdaila.

Taikant žaliosios architektūros sprendimus atsižvelgiama į žmogaus šilumos poreikį – klimatinę aplinką, kurioje žmogus jaučiasi komfortiškai. Žaliajame pastate, užtikrinant komfortą, šildoma tik tiek, kiek prarandama per namo konstrukcijas ir per oro apykaitą – vėdinimą. Įvertinus inžinerinius įrenginius esama neefektyvi šildoma sis-

tema atitinkamai keičiama nauja: įrengiami šilumos siurbliai su vandens rezervuarais šilumos akumuliacijai bei ekologiškos vandentiekio ir vėdinimo inžinerinės sistemos. Atkreipiamas dėmesys į galimą geresnį pietinių fasadų apšvietimą, želdinimo privalumus. Taikomi konstrukciniai sprendimai, padedantys pasiekti žemų energijos suvartojimo rezultatų – keičiami langai į energiją taupančius su papildomais stiklo paketais bei rėmai, gerą šilumos izoliaciją užtikrinantys sandarūs konstrukcinių jungčių mazgai. Konstrukcijoms ir apšiltinimui naudojamos ekologiškos statybinės medžiagos, galimos pakartotiniam naudojimui perdirbant, pvz.: molis, medis, šiaudai, linų pluoštas, nendrės, akmuo, vilna, spalvai, keramzitas ir t. t. [1].

Europoje renovuojant daugiabučių pastatus sandarūs ir kokybiški fasado apšiltinimo elementai į statybietę atvežami jau sumontuoti gamykloje uždaroje patalpose, kur jų neveikia atmosferinė drėgmė ir krituliai. Gamykloje ant specialių stalų tokie skydai paruošiami kur kas kokybiškiau ir greičiau nei statybietėje. Montuojant jau gatavus elementus gerokai padidėja renovacijos darbų sparta, sumažėja statybos darbų priežiūros procedūrų pačioje statybietėje [2]. Karšto vandens ruošimui naudojami saulės kolektoriai, dažniausiai montuojami ant šlaitinių arba plokščių namų stogų. Analogiškai saulės kolektoriams, saulės elementai taip pat yra pritaikomi elektros energijos gamybai. Sėkmingai pritaikomi šilumos siurbliai, tačiau norint tokią sistemą įrengti turi būti rekonstruojama pastato šildymo sistema – reikia pakeisti radiatorinio tipo sistemą į grindinio arba radiatorius ir vamzdynus – didesnės talpos įrenginius. Naudojamos vėjo jėgainės montuojamos šalia daugiabučių arba ant jų stogų kaip papildomas elektros šaltinis. Tačiau šis būdas sunkiai pritaikomas dėl tam netinkamų sovietinių metų daugiabučių namų konstrukcijų [3].

Rengiant daugiabučių renovacijos projektus geriausia remtis Europoje įgyvendintais žaliosios architektūros projektavimo sprendimais. Atsižvelgiant į Lietuvos daugiabučių architektūrą ir klimato sąlygas tikslinga remtis pavyzdžiais, įgyvendintais Vokietijoje, Danijoje ir Suomijoje. Taip gyventojams padidėtų jų turto vertė, pailgėtų namo eksploataavimo laikas, sumažėtų šildymo kaštai. Panaudojus žaliosios architektūros metodus daugiabučių renovacijoje pastatai taptų ne tik įvairūs architektūrine raiška, pagerėtų jų būklė, bet ir sumažėtų energijos sąnaudos, pagerėtų vidaus patalpų komforto lygis.

Literatūra

- [1] Williams, D. E., Orr, D. W., Watson, D. *Sustainable Design: Ecology, Architecture, and Planning*. John Wiley & Sons, New Jersey, 2007, 274 psl.
- [2] Lylykangas, K. *Energy-efficiency Up-grade with Pre-fabricated Façade Elements – the Innova Project Renovation in Saturnuksenkatu 2, Riihimäki*. Finland.
- [3] Būsto ir urbanistinės plėtros agentūra. *Alternatyvių energijos šaltinių, taip pat ir rekuperacinės sistemos panaudojimo, įgyvendinant daugiabučių namų (atnaujinimo) modernizavimo programą, galimybių studija*, 2010.

INTONACIJOS SAVYBIŲ ANALIZĖ TVIRTINAMOSIOSE FRAZĖSE

S. Mačėnaitė, Vilniaus universitetas

R. Kliukienė, Vilniaus universitetas

Lietuvių kalbos intonacija iki šiol nėra susilaukusi pakankamai dėmesio lietuvių kalbotyroje. Ją analizuojančių tyrimų kol kas gana nedaug [7, 8, 9, 10, 11, 13], todėl nėra ir išsamaus intonacijos sistemos aprašo [8]. Be to, tirti intonaciją kaip savarankišką reiškinį pradėta gana neseniai, pirmiausia ji buvo siejama su sintakse [1, 4, 5] arba kirčiu [15, 16].

Šio tyrimo tikslas – papildyti jau turimus lietuvių kalbos intonacijos ypatybių tyrimus bei nustatyti, kokie prozodiniai požymiai būdingi tvirtinamosioms frazėms. Taip pat atsižvelgta į intonacijai būdingas raiškos priemones ir siekta išsiaiškinti ar tam tikri prozodiniai elementai, kuriais dažniausiai remiamasi apibūdinant įvairių užsienio kalbų intonaciją, svarbūs ir lietuvių kalboje.

Įvairių šalių kalbotyros darbuose kaip svarbiausi intonacijos elementai paprastai nurodomi kirtis ir pagrindinis tonas [2, 6, 12, 13, 14]. Todėl darbo metu keltos hipotezės taip pat sietos su šiais elementais. Pirmiausia bandyta išsiaiškinti ar tvirtinimas, vienas iš intonacijos aspektų, lietuvių kalboje reiškiamas tam tikru pagrindinio tono judėjimo modeliu. Šiai hipotezei patvirtinti skirta pirmoji tyrimo dalis, kurią sudaro trylikos trumpų frazių, įkalbėtų dešimties skirtingų diktorių, bei LNK televizijos žinių vedėjo Gintaro Deksnio balso įrašų analizė. Antrojoje tyrimo dalyje tirtas kirčio ir įvairių akustinių pokyčių frazėse ryšys. Pagrindinį tyrimą sudaro dešimties skirtingų diktorių įkalbėtų frazių analizė, tačiau, siekiant patikrinti gautus rezultatus, tas pats tyrimas atliktas ir su G. Deksnio balso įrašais.

Darbas atliktas pasitelkus programas PRAAT ir *Excel* bei įvairias duomenų apdorojimo formules, leidžinčias greitai suskaičiuoti vidurkius, sumą ir palyginti gautus rezultatus. Pirmiausia, naudojant programą PRAAT, garso įrašai buvo anotuoti – sužymėtos fonemų ribos. Tai padaryta pasitelkiant fonemų sistemą MBROLA, leidžiančią paprasčiau užrašyti lietuvių kalbos fonemas kompiuteriu. Taip pat naudojant minėtą programą buvo apskaičiuoti pagrindinio tono vidurkiai garsų tyrimo pradžioje, viduryje ir pabaigoje. Su programa PRAAT nustatytas ir įvairių segmentinių vienetų frazėse intensyvumas. Gauti pagrindinio tono duomenys perkelti į *Excel* formatą, kadangi čia patogiau įvairiais būdais juos rūšiuoti bei analizuoti.

Pirmojo tyrimo metu bandyta nustatyti ar lietuvių kalbos frazėms, išstartoms tvirtinamąja intonacija, būdingas specifinis tono judėjimo modelis. Frazės suskirstytos skiemenimis, po to apskaičiuotas kiekvieno jų pagrindinis tonas. Gauti rezultatai perkelti į *Excel* formatą. Čia atskirų frazių skiemenų pagrindinio tono vidurkiai buvo apibendrinti ir pagal juos nubrėžtos kiekvienai iš frazių būdingos tono judėjimo kreivės. Apibendrinus visus gautus grafikus nustatyta, jog tvirtinamosioms frazėms būdingas gana ryškus pagrindinio tono pakilimas pradžioje. Daugumoje grafikų tonas iš pradžios kyla, o po to palaipsniui leidžiasi, tačiau taip pat yra prasidedančių tono kritimu ir pasibaigiančių pakilimu. Tačiau šiuose, kaip ir iš karto kylanti toną turinčiose frazėse, aukščiausias pagrindinio tono taškas dažniausiai pasiekiamas frazės pradžioje.

Nustačius, jog tvirtinamosioms frazėms būdinga tam tikra tono judėjimo tendencija, atliktas išsamesnis jos tyrimas. Tam naudotas antrasis duomenų blokas su G. Deksnio balso įrašais, kadangi jį sudaro daugiau įvairių frazių, todėl buvo galima tirti didesni duomenų kiekį. Nustatytas tono judėjimas kiekvienos iš frazių pradžios ir pabaigos žodžiuose, o gauti duomenys apibendrinti. Tyrimas parodė, jog pradžioje tonas paprastai kyla, o pabaigoje – krinta.

Apibendrinus gautus duomenis padaryta išvada, jog tvirtinamąja intonacija išarties sakiniams būdinga krintanti tono kreivė, kurios pagrindinis tonas pradžioje kyla, o po to palaipsniui leidžiasi. Taip pat iš grafikų nustatyta, jog didžiausias tono pakilimas dažniausiai būdingas frazės pradžiai, tai yra 2–4 skiemeniui, o žemiausiu tonu išartimas paskutinis arba netoli pabaigos esantis frazės skienu.

Pirmojoje tyrimo dalyje pasitelktos pagrindinio tono kreivėse taip pat atsiskleidė ir keletą kirčio ypatybių. Jo vieta frazėje dažniausiai nesutapo su aukščiausia pagrindinio tono vieta. Tai leistų kelti hipotezę, jog kirtis nėra susijęs su tono kreivėje vykstančiais pokyčiais. Šiai hipotezei patikrinti skirta antroji tyrimo dalis, kurioje siekta išsamiau paanalizuoti kirčio bei akustinių intonacijos elementų, pagrindinio tono ir intensyvumo, sąsają.

Atliekant tyrimą atsižvelgta į tai, kad egzistuoja keli kirčio tipai [3], apibūdinantys skirtingus kalbos lygmenis. Kadangi jie nevienodai svarbūs apibūdinant intonaciją, atsižvelgta į du ryškiausias variantus, kurie galėtų daryti įtaką intonacijos suvokimui – žodžio bei frazės kirtį [3]. Kiekvienas iš jų analizuotas atskirai. Tiriant žodžio kirtį pasitelkti dešimties skirtingų informantų įrašai. Frazės suskirstytos į žodžius ir skiemenis, po to apskaičiuotos pagrindinio tono ir intensyvumo vertės kiekviename iš šių segmentų ir nustatytas aukščiausia vertę turinčių elementų pasiskirstymas frazėse. Gauti rezultatai pateikiami pirmoje lentelėje:

1 lentelė. Aukščiausių PT ir intensyvumo verčių pasiskirstymas frazių žodžiuose

Žodis	1									2						3						4			
Skemuo	4	3	2	1	K	1	2	3	2	1	K	1	2	3	3	2	1	K	1	2	2	1	K	1	
PT	0	0	10	6	26	33	6	5	4	9	4	7	3	1	0	1	3	6	6	0	0	0	0	0	
Iš viso	86									28						16									
Intens.	4	1	5	11	40	7	4	0	0	4	12	13	3	0	0	0	8	14	1	0	0	0	3	0	
Iš viso	72									32						23						3			

Čia žodžiai dar suskirstyti į prieškirtinę, kirčiuotą ir pokirtinę dalis sudarančius skiemenis bei nustatytas aukščiausių verčių dažnumas kiekvienoje iš šių atkarpų.

Panašus tyrimas atliktas ir analizuojant frazės kirtį. Jo vieta frazėje nustatyta remiantis klausa, o siekiant objektyvesnių rezultatų naudoti abu duomenų blokai. Gauti duomenys palyginti su didžiausią intensyvumą ir pagrindinį toną turinčių elementų vieta frazėse.

Kirčio tyrimas parodė, jog žodžio kirtis paprastai išsiskiria intensyvumu arba pagrindiniu tonu, todėl abu šie elementai neabejotinai svarbūs kirčio suvokimui. Tačiau, kita vertus, kirčiuoti elementai gana retai sutampa su frazėje esančiomis aukščiausiomis pagrindinio tono ir intensyvumo vertėmis, todėl galima būtų daryti išvadą, jog, nors paties kirčio suvokimui tiriamieji akustiniai elementai neabejotinai reikšmingi, žodžio kirtis nėra svarbus intonacijos akustinių elementų kreivių pokyčiai.

Frazės kirtis taip pat retai sutapo su aukščiausiomis analizuotų akustinių elementų vertėmis. Dėl to padaryta išvada, jog loginis kirtis frazėse susijęs ne tiek su kurio nors vieno akustinio elemento aukščiausia verte, bet greičiau su visu jų komplektu, lemiančiu pabrėžimo efektą frazėje.

Literatūra

- [1] Balkevičius, J. 1963, Dabartinės lietuvių kalbos sintaksė, Vilnius.
- [2] Bryzgunova 1977 – Брызгунова, Е. А. 1977, Звуки и интонация русской речи, Москва.
- [3] Ceplītis 1974 – Цеплитис, Л. К. 1974, Анализ речевой интонации, Riga.
- [4] DLKG 1997, Dabartinės lietuvių kalbos gramatika, red. V. Ambrazas, Vilnius.
- [5] Jablonskis J. 1957, Lietuvių kalbos sintaksė (1911), Rinktiniai raštai, sudarė J. Palionis, Vilnius.
- [6] Kasatkin 2008 – Касаткин, Л. Л. 2008, Современный русский язык. Фонетика, Москва.
- [7] Krapikaitė, N. 2009, Pagrindiniai fonetiniai lietuvių kalbos intonacijos požymiai, (magistro baigiamasis darbas), Kaunas.
- [8] Kundrotas, G. 2004, Lietuvių kalbos intonacija: teorija ir praktika, Žmogus ir žodis I, 13–19.
- [9] Kundrotas, G. 2005, Perception and Description of Intonation in Different Languages (Lithuanian, Russian, Polish, etc.), Žmogus ir Žodis III, 17–22.

- [10] Kundrotas, G. 2010, Lietuvių kalbos intonacinių kontūrų funkcinės galimybės, *Žmogus ir žodis* I, 42–47.
- [11] Kundrotas 1991 – Кундротас, Г. 1991, Фонетические характеристики интонационных конструкций русского языка в сопоставлении с литовским, *Языкознание* 42(2).
- [12] O'Connor, J. D. and Arnold, G. F. 1961, *Intonation of Colloquial English*, London.
- [13] Pakerys, A. 2003, *Lietuvių bendrinės kalbos fonetika*, Vilnius.
- [14] Pike, K. L. 1963, *The Intonation of American English*, USA.
- [15] Pabrėža, J. 1984, Kirčio atitraukimo ir sakinio intonacijos ryšys šiaurinėse žemaičių šnektose, *Kalbotyra* XXXV (1), 61–71.
- [16] Tankevičiūtė, M. 1982, Kirčiuoto skiemens priebalsių trukmė ir jos santykis su loginiu kirčiu, *Kalbotyra* XXXIII (1), 96–105.

VILHELMO STOROSTOS-VYDŪNO LAIŠKAI KLAIPĖDOS UNIVERSITETO BIBLIOTEKOS KAZIO PEMKAUS FONDE

E. Tičkutė, Klaipėdos universitetas

R. Bončkutė, Klaipėdos universitetas

Grįžtant į Lietuvą išeivijoje sukauptoms knygų, periodikos ir rankraščių kolekcijoms, pasipildo ir lietuvių literatūros klasikų epistolikos korpusas, pateikdamas nemažai netikėtumų, kurie verčia peržiūrėti nusistovėjusį požiūrį, vertinimą.

Dėmesį patraukė Vilhelmo Storostos (Vydūno) laišakai (originalai ir atšvietai) įvairiems asmenims, saugomi Klaipėdos universiteto bibliotekos Kazio Pemkaus fonde ir iki šiol Vydūno tyrėjams nežinomi, nes buvo saugomi JAV.

Susipažinus su fonde esančiais laiškais paaiškėjo, kad archyve iš viso saugoma 13 Vydūno laiškų originalų (Marijai Sims – 9, Pranui Gudui – 2, Emilijai Petrauskaitei – 1, Mrs. Harry Bierman – 1) ir 142 kopijos (atšvietai): J. Šauliui (88), Pr. Gudui (6), J. Kardeliui (6), V. Sruogienei (4), A. Vaičiulaičiui (8), A. J. Jokūbaičiui (2), A. Šešplaukiui-Tyruoliui (2), J. Žilevičiui (2), Antanui Krausui (17), Anelei Krausas (3), B. Jacikevičiui (1), K. Kodaitienei (1), A. S. S. valdybos pirmininkui (1), Pabaltijo universiteto lietuvių profesorių draugijai (1). Dauguma kopijų turi po du, kartais tris ar net keturis egzempliorius. Daugelis Vydūno laiškų yra nedidelės apimties, dažniausiai 1–2 puslapiai.

Ištirti laišakai gana aiškiai nušviečia Vydūno gyvenimą, darbus, ypač paskutiniaisiais gyvenimo metais (1947–1951). Gana dažnai mąstytojas laiškuose aprašo savo dieną: kada keliasi, ką valgo, kaip ruošia maistą, ką veikia. Laiškai padeda suvokti sunkią to meto Vydūno padėtį, kai jis turėjo gyventi iš kitų žmonių malonės (dauguma jo adresatų siuntė Vydūnui maisto paketus: Pr. Gudas, A. Vaičiulaitis, A. J. Jokūbaitis, M. Sims, A. Krausas, K. Kodaitienė, Harry Bierman).

Ištirti laišakai suteikia daug informacijos apie Vydūno publicistiką. Vydūnas rašė straipsnius A. Vaičiulaičio, J. Kardelio ir A. Krauso redaguojamiems laikraščiams, tačiau jie retai buvo publikuojami. Laiškuose geriausiai atsispindi Vydūno ir A. Vaičiulaičio bendradarbiavimas. Beveik kiekviename laiške Vydūnas rašo, kad siunčia straipsnį (keli tekstai yra net pridėti prie laiškų) ir prašo spausdinti, jeigu tiks jo leidiniui. A. Vaičiulaitis redagavo žurnalą „Aidai“. Peržiūrėjus šį žurnalą paaiškėja, kad jų susirašėjimo metu (1948–1950) yra išspausdinti tik du Vydūno tekstai. Vydūnas savo publicistiką taip pat siuntė A. Krausui, „Skautų aidą“ redaktoriui. Pažiūrėjus šį leidinį tikrai randa-

ma daug Vydūno rašinių. Įdomiausia tai, kad laiškuose matyti, jog A. Krausas padėjo Vydūnui redaguoti jo rašinius, susitikę jie dažnai peržiūrėdavo rankraštį.

Laiškai duoda daug informacijos apie neredaguotą Vydūno kalbą.

Pranešime siekiama aptarti kompleksinio laiškų tyrimo svarbą, detalizuoti, ką naujo laiškai pateikia apie Vydūno gyvenimą, kūrybos genezę.

SENŪJŲ LAUKŲ TYRIMAI

M. Untulytė, Vilniaus universitetas

A. Merkevičius, Vilniaus universitetas

- Senieji laukai – tai vienas iš šaltinių, kuriuo remiamasi tiriant gamybinio ūkio raidą priešistoriniais ir istoriniais laikais. Senųjų laukų tyrimų metu tiriamos žemės paviršiuje ir / ar po žeme išlikusios akmenų konstrukcijos (krūsnyms ir pylimams), siekiant išsiaiškinti jų krovimo priežastis, paskirtį, datavimą ir kitą.
- Senieji laukai labiausiai paplitę ir geriausiai išlikę šiaurės vakarinėje Lietuvos dalyje, Kretingos ir Skuodo rajonuose, to priežastis paskutinio ledynų atsitraukimo suformuotas gausiai akmenuotas žemės paviršius.
- Pradėjus užsiiminėti žemės ūkiu ir ilgainiui plėsti žemdirbystei bei gyvulininkystei reikalingus žemės plotus, kad būtų lengviau įdirbti žemę, akmenys rinkti ir krauti į krūvas, jungti į pylimus. Manoma, kad akmenų aptvarais bei krūsnimis galėjo būti žymimos ankstyvųjų laukų ribos, o pavienės krūsnyms ar nedidelės jų grupės krautos ir ariamame lauke, prie juose buvusių labai didelių akmenų, kurių nesugebėta pajudinti iš vietos [1].
- Remiantis iki šiol atliktais tyrimais, paprastai išskiriami 5 senųjų laukų tipai: krūsnių laukai, baltų laukai, keltų laukai, bloko tipo laukai ir režiniai laukai [2].
- Senieji laukai įdomūs tuo, kad gali būti siejami su kitais aplink juos esančiais archeologiniais objektais, kai kur galima įžvelgti net savotiškus kompleksus, susidedančius iš buvusių gyvenviečių vietų, ankstyvųjų laidojimo paminklų (pilkapių), kulto objektų (mitologinių akmenų) ir senųjų laukų. Tokių pavyzdžių galima rasti Kašūčių ir Padvarių kaimuose.
- XX a. akmenų pylimai ir krūsnyms smarkiai naikinti tarpukario žemės reformos metu, privatizavus ir pradėjus dirbti laukus, taip pat sovietmečio melioracijos metu, siekiant praplėsti dirbamos žemės plotus, išardytų krūsnių ir pylimų akmenys naudoti statyboms [3]. Tai iniciavo šių objektų archeologinius žvalgymus ir tyrimus.
- Lietuvos teritorijoje akmenų krūsnis pirmą kartą pastebėjo inžinierius, kraštotyrininkas, archeologas, muziejininkas Ignas Jablonskis (1911–1991) Tauzų kaimo ganyklose 1938 metais. Tačiau pradžioje šios akmenų konstrukcijos laikytos laidojimo paminklais – pilkapiais, dėl panašios išvaizdos ir juos tiriant randamų pelelių, tačiau abejonių kėlė tai, kad juose neaptinkama įkapių ir degintinių kaulų [4].
- Platesnės apimties senųjų laukų archeologiniai tyrimai vykdyti 1939–1941 m., kai tariamus „pilkapius“ tyrė Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus konservatorius Pranas Baleniūnas (1900–1965) [5].

- 1948 m. Lietuvos TSR Mokslų Akademijos Istorijos instituto suorganizuotos ekspedicijos metu, vadovaujant P. Kulikauskui žvalgytos 4 senųjų laukų vietos (Auksūdžio, Padvarių, Voveraičių, Tintelių) bei atlikti nedidelės apimties archeologiniai tyrimai Tauzų senuosiuose laukuose [6].
- Galiausiai, 1981 m. pats I. Jablonskis vienoje iš ataskaitų suformulavo akmenų krūsnų ir pylimų paskirtį, priskirdamas juos seniesiems laukams [7]. Iki tol manyta, kad tai pilkapiai, krosnys, tvorų, pastatų liekanos ar net ne archeologiniai paminklai [8].
- Senuosius laukus taip pat žvalgė ir tyrė: R. Olišauskas, J. Mickevičius, G. Piličiauskas, R. Šiaulinskas ir kiti.
- Dabar senuosius laukus daugiausiai tiria doc. dr. A. Merkevičius ir R. Nemickienė (VU) kartu su J. Kanarsku (Kretingos muziejus), rengtos ir ateityje bus rengiamos bendros ekspedicijos su prof. V. Langu (Tartu universitetas).
- Šiuo metu šiaurės vakarų Lietuvoje iš viso žinomi 29 senieji laukai (iš jų 6 sunaikinti) [9]. Į kultūros vertybių registrą įregistruoti 7 iš 29 žinomų senųjų laukų. Registre senieji laukai vadinami „senosiomis žemdirbystės vietomis“ [10].
- Dabartinių senųjų laukų archeologinių tyrimų metu šie objektai ne tik fiksuojami juos matuojant, braižant, aprašant ar fotografuojant. Siekiama gauti kuo daugiau informacijos naudojantis ir kitų mokslo sričių metodais. Pavyzdžiui, renkami angliukai radiokarboniniam datavimui, siekiant kuo tiksliau datuoti akmenų konstrukcijas. Taip pat iš skirtingų žemės sluoksnių imami ėminiai geocheminiams tyrimams, bandant išsiaiškinti antropogeninio poveikio intensyvumą.
- Tiriant senuosius laukus lieka nemažai neatsakytų klausimų, kuriuos ateityje galima būtų atsakyti tik vykdant platesnės apimties tyrimus ir bendradarbiaujant su kitų sričių mokslininkais.

Literatūra ir šaltiniai

- [1] Kanarskas, J. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2001 metais*. Vilnius, 2002. P. 20–22.
- [2, 3, 5, 7, 9] Merkevičius, A., Nemickienė, R., *Senieji laukai šiaurės vakarų Lietuvoje*, Vilniaus universitetas, Vilnius, 2011, 75 p.
- [4] Ištrauka iš 1938 m. spalio 29 I. Jablonskio rašto Vytauto Didžiojo kultūros muziejui. Valstybės archeologijos komisijos medžiaga. Dokumentai dėl Kretingos apskrities Darbėnų, Gargždų, Mosėdžio, Palangos, Salantų ir Skuodo valsčių archeologijos paminklų apsaugos 1922–1941 m. Saugoma: Kultūros paveldo centro paveldosaugos archyvas, f. 1, ap. 1, b. 36 (1), p. 455.
- [6, 8] Kulikauskas, P. Lietuvos TSR Mokslų Akademijos Lietuvos Istorijos Instituto Archeologinės ekspedicijos, įvykusios nuo 1948 m. liepos 20 d. iki rugpjūčio 26 d. dienoraštis (Drobūkščių kap., Telšių r.; Kurmaičių pilk., Kretingos r.; Laivių kap., Kretingos r.; Luknės kap., Skuodo r.; Pupynių kap., Telšių r.; Tauzų „akmenų užmetimas“, Skuodo r.), Saugoma: Lietuvos istorijos instituto rankraštynas, f. 1, b. 1, p. 33.
- [10] Kultūros vertybių registras, prieiga per internetą <http://kvr.kpd.lt/heritage/>, [žiūrėta 2012-09-19].

LOTYNIŠKOSIOS LDK LITERATŪROS SKAITMENINIMO DARBAI BEI SU JAIS SUSIJUSIOS PROBLEAMOS

A. Vaiginytė, Vilniaus universitetas

Ž. Nedzinskaitė, Vilniaus universitetas

Pranešime bus aptariamas 2012 metų vasaros studentų mokslinės praktikos metu atliktas XVII a. vid. lotyniško rankraščio skaitmeninimo darbas, kuris ir buvo pasirinktas prioritetiniu šiai praktikos sesijai. Taip pat bus pristatytos pagrindinės problemos ir klausimai, iškilę dirbant su šiuo dokumentu bei paties dokumento specifika, jo skaitmeninimo svarba, tolesnės šio darbo rezultato – rankraščio perrašo – perspektyvos. Baigus rankraščio skaitmeninimo darbus, praktikos metu buvo susipažinta su asmenvardžių bei vietovardžių sudarymo principais, jie pritaikyti praktikoje sudarinėjant *Senosios Lietuvos literatūros* leidinio 21 tomo asmenvardžių bei vietovardžių rodyklę.

Rankraštis, su kuriuo buvo dirbama praktikos metu – tai Kazimiero Vijūko Kojalavičiaus (P. Casimiro Wiiiuk Koiłowicz) parašyta VITA P. NICOLAI LANCICII – XVII amžiaus jėzuitų dvasininko, vieno pirmųjų ordino istoriografų bei palaimintojo Nikalojaus Lancickio biografija. Vienintelis jos rankraštinis originalas šiuo metu saugomas jėzuitų archyve Romoje – jis, nors ir suredaguotas spausdinimui, niekada nebuvo publikuotas. Esant tokioms sąlygoms jis ilgą laiką buvo sunkiai prieinamas pagrindinėms interesantų grupėms – LDK biografistikos, lotyniškosios raštijos specialistams, istorikams, tyrinėjantiems jėzuitų ordino veiklą. Būtent dėl to buvo nuspręsta šį rankraštį padaryti prieinamesnį jį suskaidmeninant, o ateityje galimas ir teksto publikavimas.

Darbo proceso pagrindu buvo perfotografuotas originalus tekstas *in quarto* puslapių formatu – iš viso 251 puslapis. Prieš pradėdant darbą buvo susipažinta su senųjų rankraščių lotyniškų tekstų ypatybėmis, tekstologiniais darbo su šaltiniais principais (P. Subačius, *Tekstologija*), praktiniais reikalavimais bei pagrindiniais principais, kuriais vadovaujamosi ruošiant tekstą publikavimui. Taip pat buvo nustatyti kertiniai teksto transkripcijos nuostatai, kurie šiek tiek kito praktinio darbo metu.

Pats darbo skaitmeninimo procesas reikalavo atidos ir įdirbio – niekad anksčiau neteko susidurti su originaliu rankraščiu bei specifiniu jo šriftu. Dėl jo bei pačios vėlyvos, barokiškos lotynų kalbos, kuri skiriasi nuo klasikinės lotynų kalbos, dėstomos universitete – su savitais sakinių konstravimo bei sintaksės ypatumais – teksto skaitmeninimas buvo gana kompliktuotas. Renkant tekstą atskiro dėmesio pareikalavo ir tekstologiniai

suskaitmeninto teksto apipavidalinimo aspektai – XVII a., kuomet ir buvo sukurta minėta biografija, tekstologinis žymėjimas skiriasi nuo dabartinio. Problemiškas ir šio rankraščio teksto išnašų žymėjimas. Pats tekstas, nors ir laikomas galutine redakcija, paruošta publikavimui, nėra švarraštis – jame gausu taisymų, braukymų, perrašymų. Galima pastebėti, jog jų itin pagausėja rankraščiu artėjant prie pabaigos.

Galutinis perrašas bei jo pirminiai variantai teksto rinkimo metu buvo peržiūrėti ir koreguojami su darbo vadovu. Peržiūrėtas surinktas tekstas gali būti publikuotas, jo jau prireikė pasinaudoti kitiems mokslininkams.

Antrasis darbas, leidinio *Senoji Lietuvos literatūra* asmenvardžių bei vietovardžių rodyklės sudarinėjimas buvo visai kito pobūdžio. Jo imantis svarbiausia iš anksto nustatyti principus, kuriais bus vadovaujama tolesniame darbe (tai buvo padaryta praktiškai susipažįstant su įvairių mokslinių leidinių rodyklėmis, svarbiausiu pavyzdžiu laikytas *Archivum Lituanicum*, Indices, Wiesbaden, 2005). Tolesnis procesas – spausdinto teksto peržiūra bei asmenvardžių, vietovardžių žymėjimas. Dvidešimt pirmame leidinio *Senoji Lietuvos literatūra* tome, kurio rodyklę ir buvo imtasi sudaryti, tikriniai daiktavardžiai sutinkami lietuvių, rusų, baltarusių bei rusėnų kalbomis.

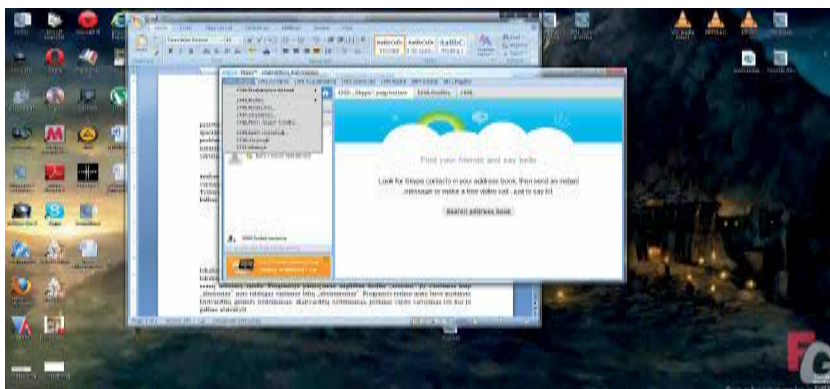
PROGRAMŲ LIETUVINIMO KOKYBĖS ANALIZĖ IR BŪDAI JAI GERINTI

J. Valeikaitė, Kauno technologijos universitetas

G. Grigas, Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos institutas

Lietuvoje lokalizuotų programų kokybė dar gana prasta, neprilygsta spaudos kokybei. Kokybę galima gerinti įvairiais būdais: keliant lokalizuotojų kvalifikaciją, analizuojant ir tobulinant jau lokalizuotas programas, ieškant klaidų priežasčių ir jas šalinant. Pasirinktas lokalizuotų programų tobulinimo būdas, nes taip galima greičiau pasiekti rezultatų. Buvo atlikta pokalbių programos „Skype“ lokalizavimo analizė. Ši programa pasirinkta dėl dviejų priežasčių: 1) ja naudojasi daug žmonių ir dėl to net ir iš nedidelio patobulinimo galima tikėtis apčiuopiamo efekto, 2) ją į lietuvių kalbą lokalizavo (vertė) ir ilgą laiką reguliariai atnaujino vienas ir tas pats asmuo dėl ko jos vertimo stilius vienodas, kokybė geresnė negu daugelio kitų programų ir galima tikėtis, kad vertėjas ir originalo autorius, pasinaudodami šio darbo rezultatais, galės pasiekti aukštos kokybės. Be to, prieš penkerius metus, kai programa buvo dar labai „jauna“, jau buvo kartą recenzuota [1] ir dalis pastebėtų klaidų ištaisysita.

Tyrimo metu buvo parengtas darbinis kalbos išteklių failas, kuriame išteklių eilutės buvo sunumeruotos ir jų numeriai įtraukti į pačias eilutes tam, kad būtų lengviau surasti lokalizuojamą žodį programos lange ir nustatyti vienareikšmę atitiktį tarp išteklių eilutės ir teksto, matomo programos lange (1 pav.). Analizuojant išteklių eilučių vertimus į lietuvių kalbą buvo pasitelkiami vertimai į kitas kalbas (latvių, lenkų, prancūzų, rusų, vokiečių).

1 pav. „Skype“ lango vaizdo fragmentas pakoregavus kalbos failą

Pastebėtas neteisingas žodžių „kontaktas“ ir „abonentas“ vartojimas. „Kontaktų“ įvardijamas asmuo, su kuriuo bendraujama.

Toks pat asmuo pokalbių programoje „Pidgin“ vadinamas „bičiuliu“, o socialiniame tinkle „Facebook“ – „draugu“. Pastarasis variantas būtų tinkamiausias, nes programa „Skype“ turi sąsajas su šiuo tinklu. Ši netikslumas lietuviškame ir kai kurių kitų kalbų vertimuose atsirado dėl sinonimiškai vartojamų žodžių „contact“, „buddy“ ir „friend“ angliškuose programų originaluose.

Angliškas žodis „account“ verčiamas kaip „abonentas“, nors teisingas variantas būtų „abonementas“. Šios klaidos priežastis – abiejų lietuviškų žodžių panašumas. Juos painioja ir programų naudotojai. Todėl žodį „account“ geriau versti žodžiu „paskyra“.

Nederinami daiktavardžių linksniai su skaičiais. Pavyzdžiui, rodomas pranešimas „36 915 002 prisijungusių žmonių“. Kadangi lokalizuotinuose ištekliuose nepateiktos daiktavardžių daugiskaitos formos, tai akivaizdu, kad tai programos internacionalizavimo klaida. Ji nesunkiai pataisoma, bet ją gali pataisyti tik programos autorius.

Nederinama būdvardžių giminė su vardų gimine, pavyzdžiui, pranešama „Jolita prisijungęs“. „Skype“ sistemoje yra duomenys apie užsiregistravusių lytį. Todėl ir ši internacionalizavimo klaida nesunkiai pataisoma.

Nenumatytas vardų linksniavimas, pavyzdžiui, rašoma „skambinti Jolita“. Tai sudėtingesnis uždavinys, nes vardai yra kintamieji, kurių reikšmės iš anksto nežinomos. Bet išsprendžiamas [2].

Išvados. Vienos populiariausių pokalbių programų Lietuvoje analizė parodė lokalizavimo klaidas, kurios daugeliu atvejų yra būdingos ir kitoms panašios paskirties programoms. Nustatyta, jog yra internacionalizavimo klaidų, kurias gali korektiškai ištaisyti tik programos originalo autorius.

Literatūra

- [1] Grigas, G., Pedzevičienė, S. Lietuvių pokalbių programoje „Skype“. Kompiuterija. 2007, Nr. 11, p. 23–24.
- [2] Dagienė, V., Grigas, G., Jevsikova, T. Programinės įrangos lokalizavimas. MII, 2010.

SOCIALINIAI MOKSLAI

VISUOMENĖS SUBJEKTYVIOJI GEROVĖ EUROPOS VALSTYBIŲ KONTEKSTE

J. Kiudytė, Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos fakultetas

A. Gataūlinas, Lietuvos socialinių tyrimų centro Socialinės gerovės institutas

Subjektyviosios gerovės samprata apima žmonių asmeninius savo gerovės vertinimus. Bendriau kalbant, tai yra mokslas apie laimę. Subjektyviosios gerovės sąvokos turinį galima išskaidyti į dvi komponentes: emocinę ir kognityvinę. Emocinė komponentė siejama su dabartinėmis žmogaus patirtimis, staigiomis ir momentaliomis būsenomis. Išskiriamas teigiamas ir neigiamas emocingumas. Kognityvioji komponentė nurodo bendrą pasitenkinimą gyvenimu ir tam tikromis specifinėmis gyvenimo sritimis (laisvalaikis, darbas, sveikata ir t. t.) [1].

Galima išskirti keturias teorijas, kurios padeda paaiškinti subjektyviosios gerovės lygių įvairumą skirtingose visuomenėse, būtent: 1) *universalijų poreikių teorinė prieiga* (žmogaus teigiami vertinimai ir savos gerovės supratimas gali būti sustiprinti, kai jo poreikiai yra patenkinami), 2) *tikslų teorinė prieiga* (nukrypimas nuo tikslų, negalėjimas tiksliai vykdyti tam tikrus procesus, kad būtų pasiektas tikslas, lemia subjektyviosios gerovės pokyčius), 3) *kultūros teorinė prieiga* (galima išskirti dvi kultūras, kuriose ryškiausiai atsispindi visuomenių subjektyviosios gerovės skirtumai – individualistinė ir kolektyvistinė), 4) *santykiinių standartų teorinė prieiga* (pasitelkdami tam tikrus standartus asmenys pasijaučia geriau arba blogiau, priklausomai nuo to, ar tie standartai yra aukštesni ar žemesni) [2].

Remiantis Europos vertybių (European Values Study) ir socialinių (European Social Survey) tyrimų duomenų bazėmis [3], praktikos metu išskirti kintamieji, kurie atspindi subjektyviąją gerovę ir padeda atskleisti žmonių laimės bei pasitenkinimu gyvenimu lygį. Emocinės subjektyviosios gerovės komponentės esminis klausimas yra: „*Apskritai kalbant, kiek labai laimingas esi?*“ Keletas kintamųjų, kurie atspindi **emocinę subjektyviosios gerovės komponentę**:

- Ar žmonėmis galima pasitikėti / visada privalu laikytis atsargumo?
- Kaip dažnai jaudiniesi, jog tavo būstas gali būti apiplėštas?
- Kaip dažnai jaudiniesi, kad gali tapti smurtinio nusikaltimo auka?
- Kaip labai jaudiniesi dėl dvidešimtmečių nusikalstamumo?
- Kaip dažnai praėjusiais metais su tavimi elgtasi, remiantis išankstine nuomone dėl tavo amžiaus / lyties / etninės grupės?

- Kaip dažnai praėjusiais metais jautei nepakankamą pagarbą dėl savo amžiaus?

Kognityvinės subjektyviosios gerovės komponentės esminis klausimas yra: „Kiek *apskritai* esi patenkintas savo gyvenimu?“ Keletas kintamųjų, kurie atspindi **kognityvinę subjektyviosios gerovės komponentę**:

- Kiek svarbu tavo gyvenime: darbas / šeima / draugai ir pažintys / laisvalaikis / politika / religija?
- Apibūdink savo sveikatos būseną šiomis dienomis.
- Kiek labai gali kontroliuoti savo gyvenimą?
- Kaip labai esi patenkintas savo darbu?
- Kaip labai esi patenkintas: dabartine šalies ekonomikos padėtimi / valstybės valdžia / demokratija šalyje?
- Kaip dažnai susitinki pabendrauti su draugais, giminaičiais arba kolegomis?
- Dalyvavimas visuomeninėje veikloje palyginus su bendraamžiais.
- Įspūdis apie namų pajamas šiomis dienomis.

Praktikos metu taip pat išsiaiškinta, kokia yra penkių pagrindinių asmenybės dimensijų įtaka subjektyviosios gerovės lygiui. Remiantis literatūra, asmenybės bruožai labiausiai lemia subjektyviosios gerovės lygį. Daugybė tyrimų parodė, kad subjektyvioji gerovė gali būti siejama su Penkių faktorių modeliu, kitaip žinomu kaip „Didysis penketas“, nagrinėjančiu penkias pagrindines asmenybės dimensijas. Terminą „Didysis penketas“ (angl. *Big Five*) 1981 m. pasiūlė amerikiečių psichologas L. Goldbergas. Išskiriami šie esminiai asmenybės bruožai: ekstraversija, neurotizmas, sutariamumas, sąmoningumas ir atvirumas patyrimui [4].

Iš Europos socialinių tyrimų ir Europos vertybių tyrimų duomenų bazių [3] kintamieji atrinkti remiantis asmenybės dimensijų apibrėžimais, kurie sudaryti išnagrinėjus įvairią literatūrą ir empirinius tyrimų rezultatus. Po šio žingsnio sudaryti 20 modelių (10 modelių naudojantis Europos socialinių tyrimų duomenimis ir 10 modelių naudojantis Europos vertybių tyrimų duomenimis), taikant daugialypę tiesinę regresinę analizę (visi skaičiavimai ir modelių sudarymai atlikti statistikos programa SPSS). Norėta išsiaiškinti, nuo kurių kiekvienai asmenybės dimensijai atrinktų kintamųjų ir kaip priklauso kintamieji „*Apskritai kalbant, kiek labai laimingas esi?*“ (emocinė subjektyviosios gerovės komponentė) bei „*Kiek apskritai esi patenkintas savo gyvenimu?*“ (kognityvinė subjektyviosios gerovės pusė). Sudarant modelius, atlikti esminiai žingsniai, siūlomi statistikos ir ekonometrijos literatūroje. 1 lentelėje pateikti vieno iš 20 modelių rezultatai, rodantys kintamojo „*Kiek apskritai esi patenkintas savo gyvenimu?*“ priklausomybę nuo statistiškai reikšmingų neurotizmo savybę atspindinčių kintamųjų.

Sudarius 20 daugialypės tiesinės regresijos modelių, gauta, jog psichologinės savybės neturi tokio didelio poveikio minėtiems pasitenkinimo gyvenimu ir laimės kintamiesiems, kaip buvo galima tikėtis išnagrinėjus literatūrą apie penkių asmenybės dimensijų ir subjektyviosios gerovės sąveiką. Tačiau išanalizavę rezultatus, matome, kad ryškiausią įtaką pasitenkinimui gyvenimu daro **neurotizmas** (paaikškina atitinkamai **23,4 %** (Europos vertybių tyrimai) ir **36,7%** (Europos socialiniai tyrimai) priklausomo kintamojo kitimo), **sąmoningumas** (**17,0 %** ir **4,5 %**) ir **sutariamumas** (**10,1 %** ir **20,2 %**). **Ekstraversijos** įtaka gana nežymi (**2,7 %** ir **7,3 %**), bet tikrai stipresnė nei penktosios asmenybės dimensijos – **atvirumo patyrimui** (**0,3 %** ir **2,2 %**) – įtaka.

Laimės laipsnį labai panašiai veikia minėtos savybės, tik šį kartą **ekstraversija** paaikškina didesnę dalį (**4,7 %** ir **10,3 %**), o **sąmoningumas** bei **sutariamumas** mažesnę (atitinkamai **7,3 %**, **4,4 %** ir **6,8 %**, **18,1 %**). **Neurotizmas**, arba priešinga šiai savybė – emocinis stabilumas, vėl turi didžiausią poveikį laimei (**21,6 %** ir **31,7 %**). Galiausiai tik **0,5 %** ir **3,4 %** laimės kitimo galima paaikškinti **atvirumo patyrimui** kitimu.

1 lentelė. Statistinis modelis

Priklausomas kintamasis: „Kiek apskritai esi patenkintas savo gyvenimu?“

Nepriklausomi kintamieji:	Nestandardizuotieji koeficientai		Standartizuotieji koeficientai	t	p reikšmė	Kolinearumo statistika	
	B	St. paklaida	Beta			Tolerancija	VIF
(Konstanta)	10,646	,068		157,269	,000		
Apibūdink savo sveikatos būseną šiomis dienomis	-,636	,016	-,252	-40,636	,000	,936	1,068
Nepatenkintas kaimynyste	-,109	,046	-,014	-2,383	,017	,995	1,005
Kiek svarbu darbe: darbo saugumas	-,162	,027	-,036	-6,003	,000	,994	1,006
Kaip labai esi patenkintas savo darbu	-,314	,006	-,318	-51,501	,000	,938	1,066
Ar tu patenkintas demokratija	-,110	,020	-,041	-5,515	,000	,647	1,546
Nuomonė apie valdžią: labai gera – labai bloga	-,075	,007	-,080	-10,785	,000	,646	1,548

Literatūra

- [1] Diener, E. *Guidelines for National Indicators of Subjective Well-Being and Ill-Being*. University of Illinois. 2005. 1–7 p.
- [2] Diener, E., Lucas, R. E. *Explaining differences in societal levels of happiness: relative standards, need fulfillment, culture, and evaluation*. 1999. 41–73 p.
- [3] European Values Study 2008: Integrated Dataset (EVS 2008): <http://www.europeanvaluesstudy.eu>; European social survey Round 4 – 2008: Integrated Dataset: <http://www.europeansocialsurvey.org>.
- [4] Bunevičius, A. *Didžiojo penketo asmenybės dimensijos. Biologinė psichiatrija ir psichofarmalogija*. 2005. 6–7 p.

INFORMATIKOS VARŽYBOS PRADINUKAMS

G. Maceikaitė, Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos fakultetas

V. Dagienė, Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos fakultetas

Informacinės technologijos (santrumpa IT) – vienas iš mokykloje šiuo metu mokomų dalykų nuo 5 iki 12 klasės. Labai didelis dėmesys skiriamas pačioms technologijoms, pernelyg mažai – kūrybiškumui ugdyti, o dar mažiau – gilesniam žvilgsniui į informacinių technologijų vidų, jų teoriniam pagrindimui – informatikai [1].

Norint priartinti teorines informatikos ir IT žinias prie mokinių, buvo pasiūlytos varžybos. Taip Lietuvoje gimė „Bebras“ – informatikos ir informacinių technologijų varžybos. Pirmą kartą „Bebro“ varžybos surengtos 2004 m. spalio 21 d., o jau po metų, pasikvietus estus, latvius, vokiečius ir dar keletą šalių, tapo tarptautinėmis varžybomis [4].

1 lentelė

Dalyvių skaičius bei pirmojo konkurso metai įvairiose šalyse

Šalis	Dalyvių sk. 2009	Dalyvių sk. 2010	Dalyvių sk. 2011	Pirmasis konkursas
Lietuva	10 358	13 889	19 227	2004
Estija	3 482	3 956	4 807	2005
Nyderlandai	8 326	10 231	11 252	2005
Lenkija	10 344	9 962	11 945	2005
Latvija	828	1 072	441	2005
Vokietija	82 779	11 7950	155 419	2006
Austrija	6 302	8 425	9 171	2007
Slovakija	13 942	22 139	28 655	2008
Čekija	10 351	14 867	19 280	2008
Ukraina	13 114	25 971	42 176	2008
Italija	310	1 325	1 559	2009
Suomija		1 472	2 045	2010
Šveicarija		3 470	4 475	2010
Prancūzija			46 346	2011
Japonija			1 600	2011
Vengrija			1 911	2011

Šiuolaikinėje žinių visuomenėje vis svarbesnės tampa ne žinios, o kūrybiškumas, gebėjimas elgtis įvairiose situacijose, šiuolaikinių technologijų įvaldymas [2]. Būtent šias savybes norima ugdyti informatikos ir IT konkurse „Bebras“. Siekiama ne tik žinių, bet ir sudominti informatika ir IT, pastūmėti kūrybiškai, kritiškai ir laisvai mąstyti bei veikti [3]. Varžybos rengiamos taip, kad būtų tinkamos visiems, nepriklausomai nuo mokykloje įgytų informatikos mokslo žinių, vienas iš konkurso tikslų yra paskatinti domėjimąsi šiuo mokslu [3].

Iki šių metų galimybę dalyvauti konkurse turėjo 5–12 kl. mokiniai. Visi dalyviai pagal amžių buvo skirstomi į keturis srautus: *Benjaminus*, *Kadetus*, *Juniorus* ir *Seniorus*. Šių metų lapkričio mėnesį pirmą kartą Lietuvoje rengiamos informatikos ir IT varžybos „Bebras“ pradinį klasių mokiniams. Naujasis srautas, kuriame kviečiami dalyvauti trečiųjų ir ketvirtųjų klasių mokiniai, vadinamas „Mažyliu“. Lietuva nėra pirmoji valstybė, rengianti šias varžybas pradinį klasių mokiniams, – 2011 metais tai sėkmingai įvykdė slovakai.

Sukurtąjį „Bebro“ varžybų modelį teko pakoreguoti, kad tiktų dar vienai grupei: buvo pridėti papildomi moduliai, laiko skalė. Reikėjo sukurti uždavinius naujai mokinių grupei. Pirmiausia buvo išanalizuota slovakų patirtis. Pastebėta, kad slovakų parengti uždaviniai pradinėms klasėms skiriasi nuo kitų amžiaus grupių uždavinių tam tikromis konkrečiomis savybėmis. Užduočių formuluotės glaustesnės ir trumpesnės – vengta daug teksto, žinant, kad trečių–ketvirtų klasių mokinių skaitymo greitis yra mažesnis, o perskaityta informacija rečiau būna suprasta teisingai. Užduotys sukurtos taip, jog mokiniai dirbtų su konkrečiais objektais (žmonėmis, daiktais, gyvenimiškais ar pasakose sutinkamais įvykiais), buvo atkreiptas dėmesys, kad 8–9 metų vaikai nemoka operuoti abstrakčiomis sąvokomis. Pritaikyti ir paveikslėliai – parinkti panašūs į vaikiškų knygų iliustracijas. Ypač daug uždavinių yra interaktyvūs arba su interaktyvia pagalba (tai uždaviniai, kuriuos sprendžiant galima eksperimentuoti, manipuliuojant objektais). Atsižvelgus į laiką, kurį pradinį klasių mokiniai gali sutelkti dėmesį į vieną užduotį, varžyboms planuojama skirti 30 min. ir pateikta 12 uždavinių.

Rengiant uždavinius pradinį klasių varžyboms Lietuvoje jie buvo lokalizuojami – pritaikomi prie mūsų ugdymo programų. Uždaviniai ne tik versti į lietuvių kalbą, bet ir modifikuoti, perpiešti paveikslėliai, schemas. Taip pat buvo modifikuojami, pritaikomi kai kurie jau esami *Benjaminų* kategorijos uždaviniai.

Padėka

Šiame straipsnyje pateikiamus tyrimus rėmė Lietuvos mokslo taryba, suteikdama Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos fakulteto studentei Gintarei Maceikaitei Studentų mokslinės praktikos stipendiją.

Literatūra

- [1] Dagienė, V. (2006). Information technology contests – introduction to computer science in an attractive way. *Informatics in Education*, Vol. 5, No. 1, pp. 37–46.
- [2] Dagienė, V., Paltanavičius, A., Jonaitytė, I. (2010). Tarptautinės informacinių technologijų varžybos: modelis ir patirties analizė. (2010), *Informacijos mokslai*, t. 53, p. 86–99.
- [3] Dagienė, V. (2010) Pagrindinių informatikos konceptų ugdymas pasitelkiant varžybas. *Pedagogika*. T. 98, p. 91–99.
- [4] Dagienė, V., Jonaitytė, I. (2011) Septintasis informacinių technologijų konkursas „Bebras“. *Kompiuterininkų dienos'11*. Vilnius: Žara, p. 66–77.

MERGAIČIŲ DALYVAVIMAS INFORMATIKOS OLIMPIADOJE „BEBRAS“

V. Miliauskaitė, Vilniaus universitetas

V. Dagienė, Vilniaus universitetas

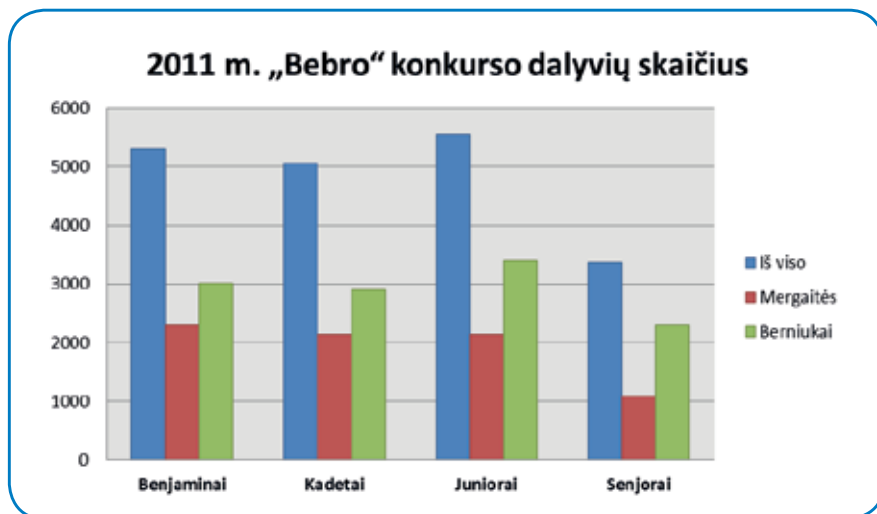
Lietuva inicijavo mokinių tarptautines informatikos varžybas 2004 metais (www.bebas.lt). Pernai varžybos įvyko 17 užsienio šalių. Šiomet prisijungia dar 10 šalių. Įdomu tai, kad varžybose vis daugiau dalyvauja merginų. „Bebro“ konkurso organizatoriai turi sukaupę didelę bazę statistinių duomenų, kaip buvo spęstos užduotys kasmet. Tyrimo tikslas – ištirti, kaip merginos sprendžia užduotis, kokie vyrauja skirtumai tarp berniukų ir mergaičių.

Tyrimų metu buvo išnagrinėti ir susisteminti šaltiniai apie „Bebro“ konkursą, taip pat straipsniai skirti informatikos problemoms mokyklose nagrinėti, ištirti 2011 m. Lietuvoje vykusio „Bebro“ konkurso surinkti statistiniai duomenys. Palygintas berniukų ir mergaičių dalyvavusių skaičius skirtingose amžiaus grupėse, išanalizuoti uždaviniai, kurie geriau sekėsi mergaitėms nei berniukams, kiek laiko užtruko moksleiviai spęsdami konkrečius uždavinius, kurie daugiau atsakymų bandė spėti, kuriems geriau sekėsi visos varžybos.

„Bebro“ konkurso tikslas pritraukti daugiau mokinių domėtis informatikos mokslu, supažindinti su pagrindinėmis sąvokomis, parodyti, kad informatika yra įdomus mokslas ir taip paskatinti daugiau mokinių rinktis informatikos specialisto profesiją.

2011 m. Lietuvoje „Bebro“ konkurse iš viso dalyvavo 19 227 dalyviai. Iš jų 40 % merginų, 60 % vaikinų. Šie skaičiai parodo, kad merginų susidomėjimas informacinių technologijų sritimi yra mažesnis nei vaikinų. Pagal statistiką (1 pav.), galima pastebėti, jog merginų susidomėjimas IT sritimi labai priklauso nuo amžiaus. Mažesnėse amžiaus grupėse, Benjaminuose ir Kadetuose, mergaičių dalyvavo daugiau, nei vyresnėse grupėse, Junioruose ir Senjoruose. Galima teigti, kad mažesnėse klasėse mergaitės ir berniukai dar neskirsto mergaitiškų ir berniukiškų profesijų, todėl mergaičių dalyvavimas konkurse yra aktyvesnis. Taip pat galima pastebėti, jog žemesnių klasių moksleiviai labiau domisi IT sritimi, nes dalyvavusių konkurse 5–10 klasių moksleivių buvo panašus skaičius (~ 5 000), tačiau 11–12 klasių mokinių skaičius gerokai skiriasi, dalyvavo apie 2 000 mažiau mokinių nei kitose amžiaus grupėse.

2011 m. „Bebro“ konkurse mergaitėms geriau sekėsi nei berniukams šie uždaviniai: *Daryk kažką, Plytelės vonios kambaryje, Kampo nukirpimas, Spalvoti vėriniai, Spalvų tinklelis, Namų darbai* ir keletas kitų.

1 pav. 2011 m. „Bebro“ konkurso dalyvių skaičius skirtingose amžiaus grupėse

Pagal statistinius duomenis, matosi, kad su mergaičių didesniu amžiumi, mažėja domėjimasis IT mokslais. Norint, kad Lietuvoje IT srityje moterų ir vyrų pusiausvyra šiek tiek pasitaisytų, būtų galima imti pavyzdį iš Izraelio, kaip pritraukti mergaites rinktis IT mokslus. Izraelis išbandė veiksmingą metodą, kuris padidino mergaičių susidomėjimą IT mokslais ir paskatino daugiau stoti į IT specialybes universitetuose. Izraelio mokyklos ir universitetai su *Google* kompanijos filialais, įsikurusiems šioje šalyje, įvykdė bendrą projektą, kurio metu vyresnių klasių moksleivės ir pirmų kursų IT mokslų studentės, buvo supažindintos su *Google* kompanijos veikla, bei kompanijoje dirbančiomis moterimis. Prieš ir po vizito į *Google* kompaniją, buvo vykdoma apklausa, kurios rezultatai parodė, jog po apsilankymo *Google* kompanijoje, merginos labiau suprato, kokius darbus dirba IT specialistai, kad IT specialybė nėra vien tik vyriška ir, kad moterys taip pat gali ten dirbti, sužinojo, kad IT specialisto darbas nėra tik visą dieną sėdėjimas prie kompiuterio. Dalis merginų, kurios prieš ekskursiją buvo nusistačiusios prieš IT mokslus, nuomonę po jos pakeitė. Daugiau merginų nusprendė rinktis IT specialybes, o tos merginos, kurios jau buvo įstojusios į IT mokslus, tik sustiprino savo pasirinkimą, dėl teisingos specialybės pasirinkimo..

Literatūra

- [1] Dagienė, V., Jonaitytė, I. *Bebras*, 2010, Tarptautinio informatikos ir informacinių technologijų konkurso užduotys su sprendimais. TEV, Vilnius, 2011.
- [2] Eidelman, L., Hazzan, O., Lapidot, T., Matias, Y., Rajman, D., Segalov, M. *Mind the (Gender) Gap: Can a Two-hour Visit to a Hi-Tech Company Change Perceptions about Computer Science?*, ACM Inroads , New York, USA, September 2011, 64–70 psl.
- [3] Kalas, I., Tomcsanyiova, M. *Student' Attitude to Programming in Modern Informatics*, 9th WCCE: IFIP World conference on Computers in Education, 2009.
- [4] „Bebro“ konkurso statistiniai duomenys, 2011.

ENERGETINIO SAUGUMO DISKURSAI VIEŠOJOJE ERDVĖJE: ARBA KAS BENDRO TARP ENERGETINIO SAUGUMO IR KALEIDOSKOPO?

D. Naujokaitė, Vytauto Didžiojo universitetas

K. Juraitė, Vytauto Didžiojo universitetas

Šiame pranešime remiamasi mokslinio tyrimo „Lyginamasis Lietuvos ir Baltarusijos energetinio saugumo vertinimas tarpdalykiniu požiūriu“ metu atliktais žiniasklaidos pranešimų tyrimais, kuriuose nagrinėjamas energetinio saugumo sampratos konstravimas ir reprezentacija žiniasklaidoje.

Energetinio saugumo sampratą, efektyvumą, reikšmingumą galima analizuoti per skirtingas teorines bei metodologines paradigmas. Darant prielaidą apie pašalinių faktorių, tokių kaip globalūs ir lokalūs veiksniai, politinės permainos, ekonominiai pokyčiai, stichinės nelaimės, įtaką sampratos konstravimui bei išsikeliamų kriterijų kintamumui, tampa neįmanoma nuosekliai išdėstyti ir apibendrinti visų galimų energetinio saugumo interpretacijų. Būtent dėl šios priežasties kiekvienas tyrėjas, studijuojantis energetinio saugumo įrėminimą, yra priverstas būti subjektyviu apsibrėžiant analitines kategorijas. Sąvokos neapibrėžtumas ir laisvumas sąlyginai apsunkindamas tyrėjų darbą, tuo pačiu suteikia ir neribotą laisvę analizuoti energetinio saugumo klausimą norimoje konsistencijoje.

Vieni tyrėjai taiko „Keturių A“ analizės metodą (angl. *availability, accessibility, affordability, acceptability*) energetinio saugumo kriterijus filtruodami per socialines, ekonomines, aplinkosaugines grėsmes ir naudas [1]. Larry Hughes sukūrė „Keturių R“² teoriją (angl. *review, reduce, replace, restrict*), kuri tiesiogiai orientuota į aplinkosauginių problemų sprendimą [2]. Beje Pasaulio banko nuomonės formuotojai kalba apie energetinį saugumą kaip apie kuro tiekimo saugumą bei kompetentingas rinkas, kuriose juo prekiaujama [3]. Galima sakyti, kad energetinis saugumas skirtingiems žmonėms, kompanijoms, valstybėms reiškia skirtingus dalykus, o nesibaigiantis aplinkos kintamumas visus pasirinkimus padaro klaidingais ir teisingais tuo pačiu metu. Esant tokiai fikcijai subjektyvumas ir objektyvumas tampa lygiagretūs. Visais atvejais galime daryti tik prielaidas, kas tikslingiausiai tuo metu sudaro energetinio saugumo sampratą kontekstualizuotoje aplinkoje.

Kriterijų pasirinkimas dažniausiai priklauso nuo dominuojančių diskursų įsitvirtinimo apsibrėžtoje tyrimo aplinkoje. Lietuvos pavyzdys referendumo išvakarėse dėl

Ignalinos atominės elektrinės statymo, puikiai padeda dekonstruoti sudedamuosius **energetinio saugumo sampratos konceptus**. „Simboliai, kalbiniai ir vaizdiniai, neturintys ryšio su žmonių kasdieniu gyvenimu, su jų viltimis ir nusivylimais, sėkmėmis ir nesėkmėmis yra beprasmiški ir bejėgiai“ [4]. Dėl šios priežasties situacijos suasmeninimas padeda įtraukti į įvykių sūkurį visuomeninio spektaklio stebėtojus. Analizuojant žiniasklaidoje pasirodančius straipsnius, orientuotus į energetikos tematiką [5], iškeliama pagrindinė grėsmė glaudžiai susijusi su *socioekonominiiais* niuansais, kas tiesiogiai siejasi su asmeninių išlaidų disbalansu. Tekstai kalba apie *politinį* pažeidžiamumą, turint omenyje santykius su Lietuvos energetinės marionetės valdytoju – Rusija, naudojant sąvokas „priklausomybė“, „nepriklausomybė“, kas savaime lietuviui sukelia asociacijas su paveldėtu naratyvu, kuris aktualizuojamas atsiradus juos žadinančiam postūmiui [6]. Rečiau sutinkamos temos siejasi su *ekologinėmis* bei *technologinėmis* grėsmėmis, pasirodančios kaip kontraversiškas prieskonis iš nevyriausybinių organizacijų atstovų ar pavienių opozicionierių lūpų.

Pagrindiniai kalbėtojai, dalyvaujantys formuojant energetinio saugumo sampratą bei vertinimus Lietuvoje, be politikų, priklauso pozicijos formuotojų grupei, kartais įvardijamai, kaip „kalbantis elitas“, „diskurso technologai“ ar „simbolių analitikai“ – inžinieriai, teisininkai, mokslininkai, akademinio pasaulio atstovai, bankininkai, žurnalistai ir konsultantai [7]. Būtent šie asmenys dažniausiai pasisako energetinio saugumo diskurso formavimo arenoje arba bent tampa autoritetingais asmenimis politikams bandant pagrįsti savo poziciją. Šališkumo elementas pats infiltruoja užuomina, kad kuo daugiau kontroliuojamas – numatomas bei pavaldus diskurso rezultatas, tuo įgaunama daugiau socialinės galios [8]. Kitaip sakant, kuo Lietuvos politikas jautriau ir pagrįsčiau pateikia aktualios problematikos sampratą, tuo sėkmingesnė galima rinkiminė kampanija, kuri šiemet dubliuojasi su referendumu. Dėl šios priežasties politikai kurdami viešąjį spektaklį pasinaudoja teatine patirtimi bei psichologiniais manevrais žaisdami ties *nacionalinio saugumo* tematika, kurioje branduolinės energetikos vaidmuo yra itin svarbus. Žinant, kad „pareigūnų, visuomenės ir žiniasklaidos dėmesys politinėms problemoms priklauso ne nuo jų rimtumo, o nuo dramatiškumo“ [9], esant palankioms sąlygoms dramatismas realizuojasi energetinio saugumo sąskaita. Probleminiai klausimai keliami neatsižvelgiant į racionalius argumentus: saugumo kriterijai, branduolinės energetikos būtinybė, atsiperkamumo tendencijos, energetinių alternatyvų paieška. Dėmesys koncentruojamas į emocinį bei psichologinį laviravimą. Pasekmė tokia, kad nuomonės formuotojai naudodami simbolių kūrimo techniką bei pasitelkdami istorinių naratyvų jautrumą „diegia“ energetinio saugumo užtikrinimo viziją: energetinė nepriklausomybė tolygi branduolinei energetikai.

Žiniasklaida, kuri turėtų atstovauti viešąjį interesą, būti energetinio saugumo kaleidoskopas, nušviečiantis nuomonių įvairovę ir galimų sprendimų spektrą, neretai tam-

pa tik vienos pozicijos reprezentuotoju. Juk alternatyvų matymas suteikia galimybę lengviau suvokti situaciją ir ieškoti įvairesnių bei racionalesnių sprendimo variantų, domėtis bei ugdyti kritinį mąstymą energetinio saugumo tematika.

Literatūra

- [1], [2], [3] Sovacool, B. (sud.). *The Routledge handbook of energy security*. Routledge. 2011. 436 psl.
- [4] Edelman, M. *Politinio spektaklio konstravimas*. Eugrimas, Vilnius. 2002. 139 psl.
- [5] Tyrimas *Lyginamasis Lietuvos ir Baltarusijos energetinio saugumo vertinimas tarpdalykiniu požiūriu*. MIP-11242. Žiniasklaidos šaltinių: *delfi.lt*, *Lietuvos rytas*, *Vakaro žinios*, *Veidas*, *LTV*, *Žinių radijas* turinio analizė 2011–2012.
- [6] Edelman, M. *Politinio spektaklio konstravimas*. Eugrimas, Vilnius. 2002. 139 psl.
- [7] Pilibaitytė, V. *Nuclear energy discourses in Lithuanian and Belarus*. Degree of Master of Science. Budapest. 2010. 149 psl.
- [8] Van Dijk, T. *Multidisciplinary CDA: A Plea for diversity*. In R. Wodak and M. Meyer (Eds.), *Methods of Critical Discourse Analysis*. London. 2001. 95–120 psl.
- [9] Edelman M. *Politinio spektaklio konstravimas*. Eugrimas, Vilnius. 2002. 139 psl.

STUDENTŲ MIEGO KOKYBĖS VEIKSNIAI IR SĄSAJOS SU SUBJEKTYVIA GEROVE

K. Nedzveckas, Mykolo Romerio universitetas

R. Pilkauskaitė-Valickienė, Mykolo Romerio universitetas

Įvadas

Mokslininkai [1] atkreipia dėmesį, jog studentai susiduria su įvairiais gyvenimo iššūkiais ir pokyčiais, galinčiais neigiamai paveikti miegą. Tyrimuose [2, 3] pastebėta, jog tarp 1969 ir 2001 metų žymiai sutrumpėjo studentų miego trukmė ir kokybė, autoriai kėlė prielaidą, jog tai gali būti reikšmingi rodikliai studentų sveikatai. Nauji duomenys [4, 5, 6] atskleidžia, jog 60–70 proc. studentų būdingi miego sunkumai.

Tyrimuose, analizuojančiuose miego kokybės veiksnius, dažnai didelis dėmesys skiriamas elgesio aspektams, susijusiems su nesveiku gyvenimo būdu, t. y. alkoholio, kofeino, nikotino vartojimas ir pan., tačiau reikia pastebėti, kad skirtingų tyrimų rezultatai dažnai nėra vienareikšmiški [6, 7, 8, 9, 10, 11, 12]. Iškėlėme prielaidą, jog ne tik veiksniai, susiję su nesveiku gyvenimo būdu, bet ir tokie studentiško gyvenimo aspektai, kaip įtempta protinė veikla prieš miegą, gali būti susijusi su miego kokybe, t. y. jog išaugant protiniam aktyvumui, gali prastėti miego kokybė.

Ir nors tyrimų, analizuojančių miego kokybės veiksnius yra nemažai, tačiau tyrimų, nagrinėjančių kaip miego kokybė yra susijusi su kitomis gyvenimo sritimis ar psichologine savijauta, mokslinėje literatūroje labai trūksta [13, 14, 15]. Tad iškėlėme prielaidą, kad miego kokybė gali būti susijusi su subjektyvia gerove, t. y. kuo individas geriau vertina savo miego kokybę, tuo labiau yra patenkintas savo gyvenimu.

Šio tyrimo tikslas – nustatyti studentų miego kokybės ir subjektyvios gerovės sąsajas. Tyrimo uždaviniai: nustatyti pagrindinius veiksnius, susijusius su studentų miego kokybe; įvertinti, kaip miego kokybė yra susijusi su studentų subjektyvia gerove.

Metodika

Tyrimė dalyvavo 185 pirmo–ketvirto kurso, socialinių mokslų srities studentai, (78 proc. merginų, $M = 20,6$, $SD = 2,6$). Tyrimo imtis patogioji. Apklausa atlikta 2012 m. rugsėjo mėnesio pirmąją savaitę.

Miego kokybė įvertinta *Pitsburgo miego kokybės indekso klausimynu* [16, 17]. Instrumentą sudaro 18 klausimų. Aukštesnis bendros miego kokybės indekso balas rodo žemesnę miego kokybę.

Subjektyvi gerovė įvertinta *Pasitenkinimo gyvenimu skale* [18]. Skalę sudaro penki teiginiai, vertinami septynių balų *Likert* tipo skalėje. Didesnis įvertis rodo didesnę pasitenkinimą gyvenimu.

Miego kokybės veiksniai įvertinti šiam tyrimui parengtais klausimais, remiantis įvairiais moksliniais šaltiniais [4, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25].

Rezultatai

Siekiant nustatyti pagrindinius veiksnius, susijusius su studentų miego kokybe, buvo apskaičiuotos sąsajos tarp bendros miego kokybės indekso ir miego kokybės veiksnių (Pirsono koreliacijos koeficientas). 1 lentelėje pateikti tik statistiškai reikšmingi rezultatai, vertinant miego kokybės veiksnius ir bendrą miego kokybę.

1 lentelė

Bendros miego kokybės indekso ir miego kokybės veiksnių sąsajos

	Bendros miego kokybės indeksas
Protinių pastangų reikalaujančios veiklos prieš miegą dažnumas	0,17*
Alkoholio gėrimo prieš miegą dažnumas	0,18*
Alkoholio gėrimo dažnumas bendrai	0,22***
Alkoholio gėrimo dideliais kiekiais (> = 4 vnt. vienu metu dažnumas)	0,17*
Arbatos gėrimo prieš miegą dažnumas	0,25****
Kavos gėrimo prieš miegą dažnumas	0,15*
Rūkymo prieš miegą dažnumas	0,24***
Rūkymo dienos metu dažnumas	0,26****

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,005$, **** $p < 0,001$.

Nustatyta, jog bendros miego kokybės indeksas statistiškai reikšmingai susijęs su protinių pastangų reikalaujančios veiklos prieš miegą atlikimo dažnumu, alkoholio gėrimo bendrai, prieš miegą, dideliais kiekiais dažnumu, arbatos gėrimu prieš miegą, kavos gėrimu prieš miegą, rūkymo dienos metu ir prieš miegą dažnumu.

Siekiant nustatyti, kaip subjektyvi gerovė yra susijusi su miego kokybe, apskaičiuotos sąsajos tarp pasitenkinimo gyvenimu skalės įverčių ir bendros miego kokybės indekso (Pirsono koreliacijos koeficientas). Rezultatai pateikti 2 lentelėje.

2 lentelė

Suvokiamo pasitenkinimo gyvenimu ir bendros miego kokybės indekso sąsajos

	Suvokiamas pasitenkinimas gyvenimu
Bendros miego kokybės indeksas	-0,22***

*** $p < 0,005$.

Nustatyta, jog suvokiamas pasitenkinimas gyvenimu statistiškai reikšmingai siejasi su bendros miego kokybės indeksu.

Rezultatų aptarimas

Šio tyrimo rezultatai atskleidė, jog svarbiausi studentų miego kokybės veiksniai yra protinių pastangų reikalaujančios veiklos atlikimas prieš miegą, alkoholio ir gėrimų, turinčių kofeino, vartojimas bei rūkymas. Taigi, tyrimo rezultatai patvirtino prielaidą, jog protinis aktyvumas prieš miegą gali būti susijęs su prastesne miego kokybe. Šie duomenys patvirtina kitų tyrėjų rezultatus [26, 27], teigiančius, jog protinė veikla kaip įvairių kognityvinių užduočių atlikimas bei mokymasis prieš miegą gali sutrikdyti giliojo miego fazę bei neigiamai paveikti miego kokybę.

Taip pat buvo nustatyta, jog prastesnė bendra miego kokybė yra susijusi su alkoholio vartojimu bendrai, su alkoholio vartojimu prieš miegą ir su alkoholio vartojimu dideliais kiekiais dažnumu, nors kiti tyrėjai tarp alkoholio vartojimo dažnumo sąsajas aptinka ne visada [4, 6, 7]. Taigi, galime manyti, kad alkoholio vartojimas studentams gali būti labai svarbus veiksnys, sutrikdantis kokybišką miegą.

Analizuojant kofeino ryšį su miego kokybe, buvo nustatyta, jog bendra miego kokybė susijusi su dažnesniu arbatos bei kavos gėrimo prieš miegą dažnumu. Taigi, galime manyti, jog studentų įprotis nuolat gurkšnoti šiuos gėrimus vakare gali neigiamai jiems atsiliepti nakties metu. Tikėtina, jog bloga miego kokybė ir dėl to patiriama budrumo stoka vakarais studentus vėl paskatina vartoti šiuos gėrimus. Tokiu būdu gali formuotis cikliškas ratas, kai dėl žemo aktyvumo vis daugiau geriama šių gėrimų ir tuo pačiu vis prastėja miego kokybė. Tačiau šios prielaidos patvirtinimui reikėtų atlikti tęstinius tyrimus.

Buvo nustatyta, jog rūkymo dažnumas prieš miegą ir dienos metu taipogi susijęs su prastesne bendra miego kokybe. Tyrimuose, analizuojančiuose miego kokybės skirtumus tarp rūkančiųjų ir nerūkančiųjų asmenų, ne visi tyrėjai juos nustatydavo [6, 10], tad remiantis šio tyrimo rezultatais, galime manyti, jog ne tik rūkymo fakto nustatymas, bet ir rūkymo intensyvumo įvertinimas gali būti reikšmingas faktorius, siekiant nustatyti rūkymo poveikį miego kokybei.

Taigi, kaip matome, tiek alkoholio vartojimas, tiek kavos, arbatos gėrimas, tiek rūkymas ir net intensyvus protinis darbas neigiamai yra susiję su studentų miego kokybe. Tad manome, kad sveiko gyvenimo būdo propagavimas ar net sveikos gyvensenos kursas studijų metais gali būti svarbus ir reikšmingas tiek prevenciškai, t. y. siekiant užkirsti kelią studentų prastai miego kokybei, tiek interventiškai, t. y. siekiant pagerinti studentų miego kokybę.

Šiame tyrime taipogi buvo siekiama įvertinti, kaip subjektyvi gerovė yra susijusi su bendra miego kokybe.

Buvo nustatyta, jog subjektyvi gerovė siejasi su bendra miego kokybe, t. y., gerėjant miego kokybei, išauga pasitenkinimas gyvenimu. Tai patvirtina ir kitų autorių panašių tyrimų duomenis, jog laimingesniais jaučiasi asmenys, turintys mažiau miego sutrikimų [14].

Taigi, tikėtina, jog studentai, gyvenantys sveikesnę gyvenimo būdą, t. y. mažiau ar visai nevartojantys alkoholinių gėrimų, nikotino bei kofeino turinčių gėrimų, pasižymės geresne miego kokybe, o geresnė miego kokybė leis pasijusti labiau patenkintiems savo gyvenimu.

Išvados

Studentų bendra miego kokybė susijusi su protiniu aktyvumu prieš miegą, arbatos bei kavos gėrimu prieš miegą, alkoholio vartojimu ir rūkymu, t. y. didėjant protiniam aktyvumui prieš miegą, dažnėjant alkoholio, kavos ir arbatos gėrimui bei rūkymui, bendra miego kokybė prastėja.

Studentų bendra miego kokybė yra susijusi su subjektyvia gerove, t. y. gerėjant miego kokybei, auga suvokiamas pasitenkinimas gyvenimu.

Literatūra

- [1] Buboltz, W. C. Jr., Soper, B., Brown, F., Jenkins, S. Treatment approaches for sleep difficulties in college students. *Counselling Psychol Quarterly*. 2002. 15, 229–237.
- [2] Hicks, R. A. Fernandez, C., Pellegrini, R. J. The changing sleep habits of university students: an update. *Perceptual and motor skills*. 2001, 93, 648.
- [3] Hicks, R. A., Fernandez, C., Pellegrini, R. J. Striking changes in the sleep satisfaction of university students over the last two decades. *Perceptual and motor skills*. 2001, 93, 660.
- [4] Grahman, J. E., Streitel, K. L. Sleep quality and acute pain severity among young adults with and without chronic pain: the role of biobehavioral factors. *Journal of Behavioral Medicine*. 2010, 33, 335–345.
- [5] Proškuvienė, R., Latkuvienė, V., Černauskienė, M., Kalinevičienė, A. Studentų miego ypatumai. *Visuomenės sveikta*. 2007, 3, 44–48.
- [6] Sing, C. Y., Wang, W. S. Prevalence of insomnia and its psychosocial correlates among college students in Hong Kong. *Journal of American college health*. 2010, 59, 174–182.
- [7] Pallos, H., Gergely, V., Yamada, N., Miyazaki, S., Okawa, M. The quality of sleep and factors associated with poor sleep in Japanese graduate students. *Sleep and biological rhythms*. 2007, 5, 234–238.
- [8] Saganuma, N., Kikuchi, T., Yanagi, K., Yamamura, S., Morishima, H., Adachi, H., Kumango-Go, T., Mikami, A., Sugita, Y., Takeda, M. Using electronic media before sleep can curtail sleep time and result in self-perceived insufficient sleep. *Sleep and biological rhythms*. 2007, 5, 204–214.
- [9] Becker, C. M., Adams, T., Orr, C., Quilter, L. Correlates of quality sleep and academic performance. *The health educator*. 2008, 40, 82–89.
- [10] Vail-Smith, K., Felts, W. M., Becker, C. Relationship between sleep quality and health risk behaviors in undergraduate college students. *College student journal*. 2009, 43, 924–930.

- [11] Stasio, M. J., Curry, K., Wagener, A. L., Glassman, D. M. Revving up and staying up energy drink use associated with anxiety and sleep quality in a college sample. *College student journal*. 2011, 45, 738–748.
- [12] Drapeau, C., Hamel-Hebert, I., Robillard, R., Selmaoui, B., Filipini, D., Carrier, J. Challenging sleep in aging: the effects of 200 mg of caffeine during the evening in young and middle-aged moderate caffeine consumers. *Journal of Sleep Research*. 2006, 15, 133–141.
- [13] Brand, S., Beck, J., Hatzinger, M., Harbaugh, A., Ruch, W., Holsboer-Trachsler, E. Associations between satisfaction with life, burnout-related emotional and physical exhaustion, and sleep complaints. *The world journal of biological psychiatry*. 2010, 11, 744–754.
- [14] Girgaliūnienė, V., Burba, B., Šlioža, V., Ramanauškas, I. Medikų, dirbančių klinikinį darbą, subjektyvios gerovės (laimingumo) ir psichosocialinių veikslių ryšys. *Visuomenės sveikata*. 2007, 2, 27–33.
- [15] Kao, C. C., Huang, C-J. Insomnia: prevalence and its impact on excessive daytime sleepiness and psychological well-being in the adult Taiwanese population. *Quality life research*. 2008, 17, 1073–1080.
- [16] Buysse, D. J., Reynolds, III C. F., Monk, T. H., Berman, S. R., Kupfer, D. J. The pittsburg sleep quality index: a new instrument for psychiatric practice and research. *Psychiatry research*. 1988, 28, 193–213.
- [17] Varoneckas, G. Subjektyvus miego įvertinimas pagal Pitsburgo miego kokybės indeksą. Nervų ir psichikos ligos: specializuoti „Gydymo meno“ puslapiai. 2003, 4, 31–33.
- [18] Diener, E., Emmorons, R. A., Larsen, R. J., Griffin, S. The satisfaction with life scale. *Journal of personality assessment*. 1985, 49, 71–75.
- [19] Petit, L., Azad, N., Byszewski, A., Sarazan, F. F.-A., Power, B. Non-pharmacological management of primary and secondary insomnia among older people: review of assessment tools and treatments. *Age and ageing*. 2003, 32, 19–25.
- [20] Puterbaugh, D. T. Searching for a Good Night’s Sleep: What Mental Health Counselors Can Do About the Epidemic of Poor Sleep. *Journal of mental health counseling*. 2011, 33, 312–326.
- [21] Pallos, H., Gergely, V., Yamada, N., Miyazaki, S., Okawa, M. The quality of sleep and factors associated with poor sleep in Japanese graduate students. *Sleep and biological rhythms*. 2007, 5, 234–238.
- [22] Sukanuma, N., Kikuchi, T., Yanagi, K., Yamamura, S., Morishima, H., Adachi, H., Kumango-Go, T., Mikami, A., Sugita, Y., Takeda, M. Using electronic media before sleep can curtail sleep time and result in self-perceived insufficient sleep. *Sleep and biological rhythms*. 2007, 5, 204–214.
- [23] Becker, C. M., Adams, T., Orr, C., Quilter, L. Correlates of quality sleep and academic performance. *The health educator*. 2008, 40, 82–89.
- [24] Vail-Smith, K., Felts, W. M., Becker, C. Relationship between sleep quality and health risk behaviors in undergraduate college students. *College student journal*. 2009, 43, 924–930.
- [25] Stasio, M. J., Curry, K., Wagener, A. L., Glassman, D. M. Revving up and staying up energy drink use associated with anxiety and sleep quality in a college sample. *College student journal*. 2011, 45, 738–748.
- [26] Takahashi, M., Arito, H. Suppression of electroencephalogram power density during non-rapid eye movement sleep as a result of a prolonged cognitive task prior to sleep onset. *European journal of applied physiology*. 1994, 68, 274–280.
- [27] Preišėgolavičiūtė, E., Leskauskas, D., Adomaitienė, V. Associations of quality of sleep with lifestyle factors and profile of studies among Lithuanian students. *Medicina*. 2010, 46, 482–489.

SAVANORIŠKŲ INSTRUMENTŲ DIEGIMAS LIETUVOJE

J. Uždavinytė, Vytauto Didžiojo universitetas

dr. R. Pušinitė, Vilniaus universitetas

Pastaruoju metu aplinkos apsaugos problemos ir jų sprendimų paieška yra aktyviai analizuojama įvairiose socialinių tyrimų srityse. Problemų globalumas skatina valstybinės institucijas, privačiojo sektoriaus atstovus, nevyriausybinės organizacijas ir individus įsitraukti į diskusijas ir bendrą sprendimų paiešką. Tokiu būdu greta ekonominių ir kontrolės-komandos priemonių, tradiciškai taikomų aplinkosaugos problemoms spręsti, imtos taikyti naujos iniciatyvos. Viena jų – savanoriški instrumentai.

Savanoriški instrumentai – tai etiniai, trečiosios kartos susitarimai. Jie remiasi idėja, kad esant tam tikroms sąlygoms, įmonės gali pačios nuspręsti įsipareigoti daugiau nei to reikalauja teisinis reguliavimas. Tai gana plati sąvoka, bet esminis savanoriškų susitarimų požymis yra tai, kad jie nėra paremti ekonomine teorija, ir dažniausiai diegiami kaip ekonominių instrumentų arba kontrolės-komandos priemonių papildinys [1].

E. Croci (2005) savanoriškus instrumentus suskirstė į: 1) savanoriškas viešąsias schemas, 2) derybinius susitarimus, 3) vienašališkus įsipareigojimus, pripažintus valdžios institucijų, 4) vienašališkus įsipareigojimus, 5) trečiųjų šalių iniciatyvas, 6) privačius susitarimus. Savanoriškos viešosios schemas – tai reguliuotojų standartizuotos schemas, prie kurių prisijungti gali nuspręsti pati įmonė (pvz., Europos Sąjungos aplinkosaugos vadybos ir audito sistema – EMAS). Nuo trečiųjų šalių iniciatyvų viešosios schemas skiriasi tuo, kad yra pasiūlomos valdžios institucijų, o pastarosios sukurtos privačių organizacijų. Viena populiariausių trečiųjų šalių iniciatyvų yra ISO 14001, sukurta Tarptautinės standartizacijos organizacijos. Derybiniai susitarimai – tai derybų tarp įmonių ir viešojo administravimo įstaigų rezultatas. Abi pusės nusprendžia, kiek ir kokiomis sąlygomis jos įsipareigos. Įmonė gali įsipareigoti ir be viešojo sektoriaus įsikišimo, priimdama vienašališką įsipareigojimą. Vėliau jis gali būti įformintas valdžios institucijos. Paskutiniajai grupei priskiriami privatūs susitarimai, sudaromi tarp teršiančiųjų ir nukentėjusiųjų [2].

Surinkti objektyvią informaciją ir ištirti vienašališkus įsipareigojimus ir privačius susitarimus Lietuvoje yra sudėtinga, nes ši informacija nėra registruojama, sistemina ir viešinama, dažnai tai – konfidenciali informacija. Derybiniai dvišaliai susitarimai tarp įmonių ir viešojo administravimo institucijų Lietuvoje yra mažai paplitę. Nustaty-

ta, kad šiuo metu yra pasirašyti ir įregistruoti tik 10 dvišalių susitarimų tarp Aplinkos ministerijos ir privataus sektoriaus atstovų. Pats populiariausias savanoriškas instrumentas Lietuvoje yra trečiųjų šalių iniciatyva – ISO 14001 standarto diegimas. Lietuvos standartizacijos departamento prie Aplinkos ministerijos duomenimis 2012 m. liepos 1 dieną ISO 14001 buvo sertifikuotos 719 Lietuvos įmonių.

Studentų mokslinės vasaros praktikos metu buvo atliktas tyrimas, kurio tikslai buvo nustatyti, kokie motyvai skatina Lietuvos įmones naudoti savanoriškus instrumentus, bei prognozuoti galimas šių instrumentų taikymo perspektyvas. Pasirinkta tyrimo populiacija 719 Lietuvos įmonių, turinčių ISO 14001 sertifikatą. Pagal Panioto lentelę buvo apskaičiuota apklausos paprastoji atsitiktinė imtis; buvo sukurta ir 256 įmonėms oficialiais kontaktais išsiųsta 29 klausimų internetinė anketa. Tyrimas laikytinas bandomojo pobūdžio, nes iki 2012-09-09 į anketos klausimus atsakė tik 11 įmonių, t. y. anketos atsakomumas nesiekia net 5 %. Mažas anketos atsakomumas neleidžia apibendrintai įvertinti savanoriškų instrumentų diegimo situaciją Lietuvoje, tačiau gauti duomenys gali būti panaudoti kokybinei analizei ir hipotezių tolimesniems tyrimams išskėlimui:

1 hipotezė. Savanoriški instrumentai aplinkosaugos problemoms spręsti yra mažai žinomi Lietuvos įmonėse.

R. Lozano (2012) išplėtė E. Croci savanoriškų instrumentų aplinkosaugoje klasifikaciją naujausiomis savanoriškomis iniciatyvomis. Remiantis apklausos duomenimis Lietuvoje šiuo metu daugiausia žinomos: „švari gamyba“, „eko-efektyvumas“ ir socialinė atsakomybė. Tačiau įmonės mažai žino arba nežino visiškai apie „darnumo ataskaitas“, „natūralų žingsnį“ [3].

2 hipotezė. Lietuvos valstybinės institucijos neskatina alternatyvių savanoriškų instrumentų diegimo.

Lietuvos įmonės norėtų iniciatyvų, skatinančių alternatyvius susitarimus, iš valdžios institucijų. Kaip paskatinimas savanoriškų instrumentų diegimui yra matomos mokesčių lengvatos, konsultacijos ir informacijos skleidimas. Nurodoma, kad šiuo metu įmonės taiko savanoriškus instrumentus savo iniciatyva, paskatintos partnerių, o dažnai ir sertifikavimo organizacijų.

3 hipotezė. Aplinkos vadybos sistemų diegimas skatina įmonės vidinius kokybės pasiekimus.

Lietuvos įmonėse vyrauja resursais grįstas požiūris į savanoriškų instrumentų diegimą. Apklaustas įmones įsidedgti ISO 14001 paskatino susirūpinimas aplinka, produkcijos kokybės gerinimu, reputacija bei eksporto reikalavimai. Po ISO 14001 įsidedgimo pastebėta, kad produkcijos kokybė pagerėjo ir tapo lengviau laimėti viešuosius pirkimus.

Savanoriški instrumentai dar tik pradėdami diegti Lietuvoje, ir tai yra mažai tyrinėta socialinių mokslų tema, tačiau temos aktualumas yra aiškus. Savanoriški instrumentai

yra matomi kaip perspektyvi priemonė augančioms aplinkosaugos problemoms spręsti. Studentų mokslinės vasaros praktikos metu surinkti duomenys ir jais remiantis iškeltos hipotezės gali būti taikomos tolimesniam savanoriškų instrumentų tyrimui Lietuvoje.

Literatūra

- [1] Pušinaitė, R. *Išorinių elektros energijos gamybos kaštų integravimas*, Daktaro disertacija, 2008, p. 209.
- [2] Croci, E. *The Handbook of Environmental Voluntary Agreements*, 2005, p. 3–30.
- [3] Lozano, R. *Journal of Cleaner Production*, Nr. 25, 2012, p. 14–26.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO NARIŲ BALSAVIMŲ TYRIMAS PASITELKIANČIUS SOCIALINIŲ TINKLŲ ANALIZĘ: TINKLO KONSTRAVIMO PARAMETRŲ ĮTAKA

R. Užupytė, Vytauto Didžiojo universitetas

*V. Morkevičius, Kauno technologijos universiteto Politikos ir
viešojo administravimo institutas*

T. Krilavičius, Vytauto Didžiojo universitetas

Parlamento, kaip ir kitų socialinių grupių, organizacijų ar institucijų narių balsavimų analizė nėra nauja sritis politikos mokslų srityje. Tačiau informacinių technologijų plėtra ir kompiuterių pajėgumo augimas leidžia naudoti tokio pobūdžio tyrimuose naujus ar seniau sumanytus, bet nerealizuosius (daugiausia dėl techninių kliūčių) metodus. Vis dažniau studijuojant politinius procesus taikomi įvairūs duomenų gavybos (angl. *data mining*) metodai, kurie suteikia naujų įžvalgų. Pavyzdžiui, Lietuvos politologiniuose tyrimuose analizuojančiuose Seimo narių veiklą buvo gana sėkmingai taikoma daugiamatčių skalių analizė (MDS) ([1], [2]), homogeniškumo analizė ([2], [3], [4]) ir klasterizavimas ([1], [5]). Nauja alternatyva šioje srityje – socialinių tinklų analizė.

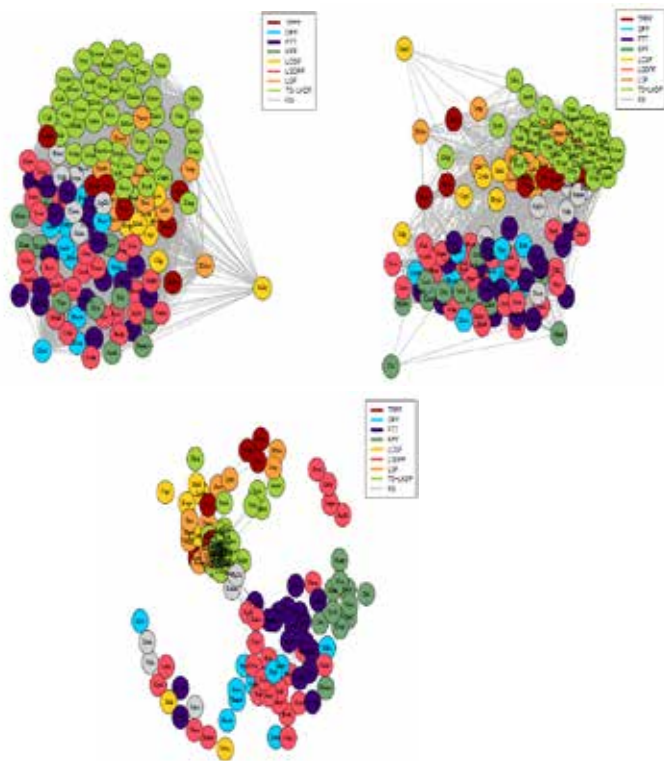
Kalbant labai apibendrintai, socialiniuose moksluose socialinis tinklas apibrėžiamas kaip tarpusavyje įvairiais ryšių tipais (briaunos arba lankai) susiję veikėjai (mazgai arba viršūnės) ([6]). Šiame darbe pasitelkus atviro kodo statistinės analizės programinės aplinkos „R“ paketą „igraph“ (igraph.sourceforge.net) buvo siekiama sukurti tinklą (grafą) atvaizduojantį Lietuvos Respublikos Seimo narių balsavimų panašumus panaudojant 2008–2012 m. kadencijos duomenis. Pranešime aptariami grafų konstravimo metodai ir parametrai bei jų įtaka rezultatams:

1. *Balsavimų kodavimo ir panašumo matų įtakos analizė.* Kokią įtaką konstruojamam grafui turi skirtingi Seimo narių balsavimų kodavimai (Už = 1, Prieš = 0, Susilaikė = 0, Nedalyvavo = 0, Nebalsavo = 0; Už = 1, Prieš = 1, Susilaikė = 0, Nedalyvavo = 0, Nebalsavo = 0; visos skirtingos reikšmės) ir panašumo matai (normalizuoti ir transformuoti į panašumus Euklido, Manheteno ir Hemingo atstumai).

2. *Grafų konstravimo metodų palyginimas.* Kokią įtaką konstruojamam grafui turi tinklo konstravimo metodai atsižvelgiant į panašumų (lankų) kiekį* (žr. 1 pav.), objektų (viršūnių) skaičių bei jų tarpusavio padėtį.

Atlikta analizė parodė, kad:

1. Naudojant skirtingus panašumo matus ir balsavimų kodavimo schemas, gaunami skirtingi, tačiau iš esmės panašūs rezultatai. Hemingo atstumas turi aiškiausią interpretaciją ir išvengia subjektyvių sprendimų koduojant duomenis. Kita vertus, galimas pavojus, kad jį naudojant skirtumams tarp Seimo narių nebalavimo, nedalyvavimo ar susilaikymo balsuojant bus suteikta per daug įtakos nustatant balsavimų panašumus, nors praktiškai jie turi vienodą reikšmę teisės aktų priėmimo procese.

1 pav. 2008–2012 m. kadencijos Seimo narių balsavimų panašumas: socialinių tinklų analizės rezultatai (panašumų kiekis: kairėje 80 proc., viduryje 40 proc., dešinėje 10 proc.; panašumo matas: Hemingo; kodavimas: visos skirtingos reikšmės; grafo konstravimo metodas: *fruchterman.reingold*)

* „igraph“ paketas leidžia, nustačius slenksčius, parinkti lankų kiekį, kurie bus naudojami sudarant grafą. Atliekant Seimo narių balsavimų analizę, lankų kiekis (proporcija) grafuose buvo keičiamas pagal balsavimų panašumų įverčių didumus.

2. Mažinant didžiausių panašumų kiekį grafuose, opozicijoje išsiskyrė skirtingoms frakcijoms priklausantys Seimo nariai, tuo tarpu pozicijoje balsavimas yra gana vieningas, kai frakcijos „susilieja“ (žr. 1 pav.).
3. Sudarant grafus bendru atveju geriausia naudoti Fruchtermano ir Reingoldo metodus (nors jie nelabai tinkami, kai yra išskirčių). Išskirtims vaizduoti patartina naudoti *lgl* metodą, o *drl* metodą – kai yra daug viršūnių (taigi Seimo narių balsavimams nelabai tinka). Kamada ir Kawai metodas naudingas, kai vaizduojami didelį panašumą turintys ryšiai, o automatinis, atsitiktinis, sferinis ir skritulinis metodai balsavimų analizei netinka, nes yra labai svarbi viršūnių tarpusavio padėtis.

Literatūra

- [1] Krilavičius, T., Žilinskas, A. *On structural analysis of parliamentarian voting data*. Informatica, 19(3), 2008.
- [2] Krilavičius, T., Morkevičius, V. *Mining Social Science Data: A Study of Voting of the Members of the Seimas of Lithuania by Using Multidimensional Scaling and Homogeneity Analysis*. Intellectual Economics. Vilnius, 2011, T. 5, Nr. 2(10), p. 224–243.
- [3] Morkevičius, V. *Neideologinis Seimas? Statistinė svarbių 2004–2008 m. kadencijos Lietuvos Seimo balsavimų analizė. // Partinės demokratijos pabaiga? Politinis atstovavimas ir ideologijos*, A. Ramonaitė (sud.), p. 53–87. Vilnius: Versus aureus. 2009.
- [4] Krilavičius, T., Morkevičius, V. *Lietuvos parlamentary ideologinės pozicijos ir jų raida 2008–2012 m. kadencijos Seime: statistinė Seimo narių balsavimų analizė. Review of the Political Ideas in Lithuania, Europe and the World: Political Reality and Tendencies of It's Analysis*, LPA, VU TSPMI 2010, Vilnius, November 19, 2010.
- [5] Krilavičius, T., Morkevičius, V. *Kaip analizuoti Seimo narių balsavimus? Metodologinės pastabos*. Pranešimas Lietuvos soc. mokslų forume 2009.
- [6] Izquierdo, L. R., Hanneman, R. A. *Introduction to the formal analysis of social networks using mathematica*, 2006, Version 2, p. 3.

LANKSTESNIŲ STUDIJŲ, ATSIŽVELGIANT Į STUDENTŲ POREIKIUS SAMPRATA

A. Valiūnaitė, Vytauto Didžiojo universitetas

G. Slušnienė, Klaipėdos valstybinė kolegija

Vyrauja stereotipas, jog Lietuvos aukštosiose mokyklose atsakomybę už studijas ir jų kokybę turi prisiimti tik dėstytojai, kurie turi būti ne tik aukštos kvalifikacijos, bet ir pasižymėti tam tikromis asmeninėmis savybėmis, kurios patiktų jų studentams.

Lankstesnės studijos – išeitis, siekiant atsižvelgti į individualius studentų poreikius bei tuo pačiu pagerinti pačią studijų kokybę. Tokios studijos atsakomybę už mokymąsi ir jo rezultatus perkelia pačiam studijuojančiajam, kuris iš pasyvaus veikėjo tampa aktyviu ir pats planuoja savo studijas.

Kiek socialiniuose moksluose Lietuvos aukštosiose mokyklose yra orientuojamasi į studentų poreikius – vienas iš mūsų tyrimo probleminių klausimų.

Tyrimo objektas – lankstesnių socialinių mokslų studijų poreikis bei galimybės.

Tyrimo tikslas – atskleisti, koks vyrauja lankstesnių socialinių mokslų studijų poreikis bei galimybės Lietuvos aukštosiose mokyklose (universitetuose bei kolegijose) bei palyginti su Skandinavijos šalių aukštųjų mokyklų situacija šiuo aspektu.

Kiekybinio tyrimo metodo pagalba buvo atlikta apklausa, kurioje dalyvavo Lietuvos aukštųjų mokyklų (universitetų ir kolegijų) studentai ir atsakė į klausimus apie lankstesnių socialinių mokslų studijų poreikį bei galimybes jų aukštojoje mokykloje, atsižvelgiant į individualius studijuojančiųjų poreikius. Atlikus tyrimą, pateikiame apibendrintus tyrimo rezultatus bei jų analizę. Gautus tyrimo rezultatus lyginome ir su Skandinavijos šalių aukštųjų mokyklų, kurios garsėja ypač lanksčiomis studijų galimybėmis, tyrimų rezultatais.

Gautos išvados

- Lietuvos aukštojo mokslo sistema vis dar išlieka struktūriška (didesnis dėmesys tvarkai, o ne individui). Tačiau nereiktų ignoruoti ir to fakto, kad studentai vis daugiau atsakomybės už savo studijas prisiima patys, o toks jų požiūris perkelia didesnę atsakomybės našą nuo dėstytojų pečių patiems studijuojantiems.
- Atlikus Lietuvos aukštųjų mokyklų studijų tendencijų analizę su Skandinavijos šalimis, pastebėta, jog skandinavų studentai yra daugiau motyvuoti bei aktyviau siekiantys žinių. Skandinavijoje studentai turi lankstesnes galimybes susidaryti savo studijų tvarkaraštį, gali pasirinkti studijas, kurios yra vykdomos nuotoliniu

būdu, studentai studijuoja kontaktuodami su dėstytojais internetinėje erdvėje. Neretai Skandinavai derina studijas su darbu, ir tai jiems sekasi sėkmingai, dėl pakankamai lanksčių studijų sąlygų, bei aukštųjų mokyklų pagalbos įsidarbinant. Tokie rezultatai, tikėtina, siejasi su didesnėmis lankstesnių studijų galimybėmis šiose šalyse.

- Lankstesnės socialinių mokslų studijų galimybės Lietuvos aukštosiose mokyklose yra įgyvendinamos tik iš dalies. Tai labai priklauso nuo aukštosios mokyklos, kurioje studijuoja studentas.

Atlikto tyrimo duomenys parodė, jog vieni respondentai turi galimybę individualizuoti savo studijų tvarkaraščius, koreguoti atsiskaitymų datas, studijuoti nuotoliniu būdu, pasirinkti gretutines studijas ir kita.

Na, o kita dalis respondentų turi derintis prie aukštosios mokyklos nustatytos tvarkos ir taisyklių.

- Nelanksčios studijos aukštosiose mokyklose sukelia tokias problemas, kaip pavyzdžiui: paskaitų nelankymas, didesnis dėmesys ne studijoms, o kitai papildomai veiklai ir kita. Tiesa, dauguma apklaustųjų respondentų paskaitas lanko, bet nelankantieji teigė, jog yra užimti ir turi derinti kitas veiklas su studijomis.

Akivaizdu, jog labiau individualizavus studijas, studentai galėtų efektyviau ir racionaliau studijuoti, bei padidėtų jų asmeninė motyvacija.

DARBUOTOJŲ TAPATUMO IR TAPATINIMOSI SU ORGANIZACIJA SVARBA PASITIKĖJIMUI ORGANIZACIJA

R. Vasiliauskaitė, Mykolo Romerio universitetas

N. Norvilė, Mykolo Romerio universitetas

Tapatinimasis su organizacija – tai tam tikro stiprumo procesas, kurio metu individas priskiria sau panašias savybes kaip ir organizacijai, kurioje dirba [1]. Tapatumas ir tapatinimasis su organizacija yra sėkmingos darbuotojų adaptacijos ir aukšto lojalumo organizacijai rodiklis, taip pat tapatinimasis su organizacija, kaip socialinio tapatumo jausmas, keičia individo nuostatas ir elgesį, gali formuoti nuomonę apie organizaciją bei skatinti darbuotojus elgtis organizacijos naudai. S. Worchel ir kt. [2] taip pat teigia, kad tapatinimosi su grupe stiprumas turi įtakos grupės darbo produktyvumui, t. y. didėjant tapatinimuisi su grupe, didėja darbo našumas.

Kuo labiau žmogus susitapatina su savo darbovieta, tuo labiau jis bus linkęs dirbti savo organizacijos tikslų įgyvendinimo link [1]. Individualusis ir organizacijos tapatumas yra abipusis – jie veikia vienas kitą [3]. Pasitikėjimas organizacija yra jungtis tarp darbuotojų tapatumo ir tapatinimosi su organizacija [3], t. y. pasitikėjimas organizacija nekuria tapatumo su organizacija. Todėl praktikos metu atlikto tyrimo tikslas – nustatyti, kokia reikšmę organizacijos darbuotojai teikia tapatinimuisi su organizacija bei kaip tapatinimasis susijęs su pasitikėjimu organizacija.

Tiriamieji. Tyrime dalyvavo 32 vienos organizacijos darbuotojai (6 vyrai ir 26 moterys). Tiriamųjų amžius nuo 23 iki 62 metų, amžiaus vidurkis – 33,13 m., SD = 10,21. Visų darbuotojų išsilavinimas – aukštasis universitetinis. 4 iš 32 darbuotojų dirba ir kitoje darbovietėje.

Įvertinimo priemonės. Tyrimui buvo naudojami N. J. Allen ir J. P Meyer išipareigojimo organizacijai klausimynas bei G. Cheney tapatinimosi su organizacija klausimynas. Taip pat tiriamiesiems buvo pateikti 7 atviri bei 5 uždari papildomi klausimai apie jų organizaciją. Užpildžius klausimynus, tiriamiesiems buvo pateiktas eksperimentas, kurio metu darbuotojams buvo pateikiami teigiami bei neigiami komentarai apie jų bei konkurentų organizaciją (iš viso 20 stimulų, išdėstytų atsitiktine seka). Eksperimento

metu buvo matuojamas tiriamųjų odos aktyvumo atsako stiprumas (angl. *electrodermal response*, EDR).

Rezultatai. Į klausimą, kiek esamos darbovietės pasirinkimui turėjo įtakos būtinybė turėti darbą, darbuotojai nurodė, jog dėl patogumo – 9,4 %, reikėjo darbo ir patiko būsimu darbo pobūdis – 6,3 %, darbo būtinybė įtakojo stipriai – 25 %, nebuvo pasirinkimo alternatyvų – 6,3 %, šiek tiek įtakojo – 18,8 %, neturėjo įtakos – 34,4 %. Pagal priežastis, dėl kurių buvo pasirinkta esama darbovietė, 37,5 % nurodė, jog dėl puikių galimybių ir perspektyvų, 21,9 % dėl pačios darbuotojų bendruomenės, aplinkos / atmosferos, o 25 % dėl to, jog nebuvo alternatyvų, 9,4 % siekdami įgyti patirties, 6,3 % nenurodė.

Darbuotojų lojalumas organizacijai tarp tų darbuotojų, kurie dirba daugiau negu vienoje darbovietėje, ir darbuotojų, dirbančių tik tirtose organizacijose, statistiškai reikšmingai nesiskyrė ($p = 0,932$), taip pat lojalumas nėra statistiškai reikšmingai susijęs su darbuotojų amžiumi ($r(32) = 0,154$, $p = 0,401$), šeimine padėtimi ($p = 0,653$), bei darbo trukme ($r(32) = 0,239$, $p = 0,187$).

Tapatinimasis su organizacija svarbus bendradarbiavimui, nes narystės ($r(32) = 0,456$, $p = 0,009$) bei lojalumo ($r(32) = 0,386$, $p = 0,029$) skalių įverčių didėjimas statistiškai reikšmingai susijęs su bendradarbiavimo įverčių didėjimu. Svarbu ir tai, jog pasitikėjimo organizacija didėjimas statistiškai reikšmingai susijęs su darbo atlikimo kokybės didėjimu ($r(32) = 0,352$, $p = 0,048$).

Galima daryti prielaidą, jog darbuotojui tapatinimasis su organizacija yra svarbus, nes asmeninių pažiūrų sutapimo su organizacijos pažiūromis didėjimas statistiškai reikšmingai susijęs su tapatinimosi su organizacija skalių – narystės ($r(32) = 0,610$, $p < 0,001$), panašumo ($r(32) = 0,619$, $p < 0,001$) ir lojalumo ($r(32) = 0,639$, $p < 0,001$) skalių įverčių didėjimu; bei didžiavimosi savo organizacija didėjimas statistiškai reikšmingai susijęs su tapatinimosi su organizacija skalių – narystės ($r(32) = 0,761$, $p < 0,001$), panašumo ($r(32) = 0,636$, $p < 0,001$) ir lojalumo ($r(32) = 0,665$, $p < 0,001$) įverčių didėjimu.

Didėjanti narystė organizacijoje statistiškai reikšmingai susijusi su pasitikėjimu organizacija ($r(32) = 0,603$, $p < 0,001$), su didėjančia darbo atlikimo kokybe ($r(32) = 0,354$, $p = 0,047$), su didėjančiu didžiavimosi organizacija ($r(32) = 0,761$, $p < 0,001$).

Ekspерimento duomenys rodo, jog emocinio įsipareigojimo didėjimas yra statistiškai reikšmingai susijęs su odos aktyvumo atsako didėjimu į teigiamus komentarus apie darbovietę ($r(32) = 0,350$, $p = 0,049$). Nors tiriamieji po eksperimento atsižvelgiant į odos aktyvumo atsako vizualinį amplitudžių aukštį atitinkamai – esant aukštoms amplitudėms, teigė kreipiantys dėmesį bei reaguojantys į komentarus apie jų organizaciją, ir atvirkščiai, tačiau tai patvirtinančių statistiškai reikšmingų duomenų nerasta. Galima tik pastebėti, jog jei tiriamieji reaguodavo į stimulus, tai statistiškai reikšmingai reaguodavo į visų rūšių pateiktus stimulus ($p < 0,001$) (*teig.* – *teigiami*, *neig.* – *neigiami*, *konk.* – *konkurentę*, *org.* – *organizaciją*):

1 lentelė
Eksperimento stimulų tarpusavio koreliacijos

Komentariai	Teig. org.	Neig. org.	Teig. konk. org.	Neig. konk. org.
Teig. org.	1	0,724	0,727	0,665
Neig. org.	0,724	1	0,703	0,852
Teig. konk. org.	0,727	0,703	1	0,742
Neig. konk. org.	0,665	0,852	0,742	1

Išvados. Apibendrinant atlikto tyrimo rezultatus, galima teigti, jog darbo būtinybė nėra svarbiausia priežastis darbuotojui renkantis darbovietę, t. y. atsižvelgiama į pačios organizacijos savybes, kultūrą, aplinką ir kitus veiksnius. Tapatinimasis su organizacija yra susijęs su asmeninių pažiūrų atitikimu su organizacijos pažiūromis bei svarbus bendradarbiavimui ir didžiavimuisi savo organizacija. Ypač svarbu tai, jog pasitikėjimas organizacija yra susijęs su darbo atlikimo kokybe bei naryste organizacijoje. Galima daryti prielaidą, jog organizacijos kuriama atmosfera bei aplinka yra svarbi tapatinimuisi bei pasitikėjimu organizacija.

Literatūra

- [1] Dutton, J. E., Heaphy, E. D. The power of high quality connections // Cameron K. S., Dutton J. E., Quinn R. E. (Eds.) *Positive organizational scholarship: Foundations of a new discipline*: Berrett-Koehler, San Francisco. 2003. p. 263–278.
- [2] Worchel, S., Rothgerber, H., Day, E. A., Hart, D., Butemeyer, J. Social identity and individual productivity within groups. *The British journal of social psychology*, 1998, vol. 37, p. 389–413.
- [3] Puusa, A., Tolvanen, U. Organizational identity and trust. *Electronic Journal of Business Ethics and Organization Studies*, 2006, vol. 11, nr. 2, p. 29–33.

Studentų mokslinė praktika 2012

Konferencijos pranešimų santraukos I dalis

Projekto *Studentų mokslinės veiklos skatinimas* leidinys.
2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 3 prioriteto
„Tyrėjų gebėjimų stiprinimas“ VP1-3.1-ŠMM-01-V priemonė
„Mokslininkų ir kitų tyrėjų kvalifikacijos tobulinimas, mobilumo ir studentų
mokslinių darbų skatinimas“

Lietuvos mokslo taryba, Gedimino pr. 3, LT-01103 Vilnius

Maketavo ir spausdino UAB „Lodvila“
www.lodvila.lt

ISBN 978-9955-786-78-8